Ára: 200 FORINT
75. évf. 21. szám 2020. november 15.
Chesván 28. 5781 כ"ח

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Elkezdődhet a budavári nagyzsinagóga feltárása

Elkezdődhet a középkori budavári nagyzsinagóga feltárása: a szakemberek megvizsgálták az eltemetett épületet, hogy megtervezzék a munkálatokat.

A budai Várban, a mai Táncsics utca 21–23. szám alatti ház mellett négy-öt méter mélyen van eltemetve az a zsinagóga, amely Mátyás király uralkodása idején épült, feltehetően

1461-ben, Mendel Jakab, a későbbi zsidó prefektus telkén. Az épület 1686-ban, Buda visszafoglalásakor kigyulladt és beomlott.

Kirschner Péter, a Mazsike elnöke a vizsgálat előtt az MTI-nek elmondta: a zsinagógára Zolnay László régész talált rá 1964-ben. A feltárást Amerikából támogatták volna, de az Állami Egyházügyi Hivatal nem akarta elfogadni az amerikai segítséget, és nem engedélyezte a munkálatokat. Zolnay László és munkatársa, Budai Aurél építészmérnök, műemléki tervező ezért szakszerűen visszatemette a romokat, és betonfödémet helyeztek rá, hogy megvédjék.

A betekintés során a födémet megtisztították az azóta rárakódott földtől, és megemelték, hogy felmérhessék az oszlopok, falak állapotát. A vizsgálat után visszazárták a romokat, és az elvégzett felmérések alapján elkezdődhet a feltárás megtervezése. A hosszú távú cél az államegóváson és a feltáráson túl a zsinagóga látogathatóságának megoldása – tette hozzá a Mazsike elnöke.

Kirschner Péter kitért arra is, hogy a zsinagóga az I. kerület tulajdonában lévő telken, illetve részben egy szintén önkormányzati tulajdonú, műemlékvédelem alatt álló épület alatt van. Jogilag tehát az I. kerületi önkormányzat a tulajdonosa, a feltárás szakmai részéért pedig a Budapesti Történeti Múzeum (BTM) felel. A betekintésen az önkormányzat munkatársai és a BTM szakemberei mellett részt vett **Bánszky Szabolcs** építész, Budai Aurél egykori munkatársa, aki már korábban készített előtanulmányt a rekonstrukcióhoz.

A rekonstrukció régi vágya több civil szervezetnek, amelyek az Ássuk ki! – Civilek a Mátyás-kori Nagyzsinagóga Feltárásáért mozgalomba tömörülve több évtizede küzdenek az épület feltárásáért, és rendezvényeikkel megpróbálják felhívni a figyelmet a páratlan építészeti és vallástörténeti emlékre – tette hozzá Kirschner Péter. A Mazsike ismertető kiadványa szerint az 1461-ben épült kéthajós csarnoktemplom boltozatát öt középpillér tartotta, alapterülete 26-szor 11 méter volt, belmagassága 3 méter. A zsinagóga az akkori Európa legnagyobb zsidó templomai közé tartozott, építői nagy valószínűség szerint Mátyás király udvarában dolgozó mesterek voltak. A zsinagógát 1526-ig változatlan formában használták.

A Budára 1541 után újonnan betelepült zsidó lakosság a zsinagógát megrongált állapotban, beszakadt boltozattal találta. Az újjáépítéskor a teret nem boltozták vissza, hanem vízszintes fafödémmel fedték le. Buda 1686-os viszszafoglalásakor az épület leégett, a födém bedőlt és mindent maga alá temetett. Később a megszűnt zsidó negyed házaiba keresztények költöztek, akik a területet feltöltötték, a romokat az elhunytakkal együtt betemették.

A zsinagóga padlószintje 5 méterrel van mélyebben a jelenlegi terepszintnél, a falak és a középpillérek pedig 4-4,5 méter magasságban állnak a padlószint fölött. Az északi fal a középkori városfallal volt azonos, és lényegében megegyezik a Bástyasétány felőli kerítésfal vonalával. A zsinagóga déli fala az ott levő 18. századi épület homlokzati falával azonos – olvasható a kiadványban.

Hittestvérünk, Apró József 56-os veterán október 23-án koszorút helyezett el a 301-es parcellánál a Mazsihisz és a saját maga nevében. Apró úr a járvány miatt sajnos nem tudott jelen lenni a november 4-i megemlékezésen, azonban a nevében is elhelyezték a gyász kövét az 1956-os emléktáblánál a Síp utcában. Fájdalommal gondol egykori barátaira, akik már nincsenek köztünk.

Magyarország továbbra is kiáll Izrael mellett

Magyarország továbbra is kiáll Izrael mellett, és nemmel szavaz az ENSZ-ben az Izraelt alaptalanul kritizáló javaslatokra – írta

Szijjártó Péter és Gabi Askenázi egy korábbi találkozón

Fotó: KKM/Borsos Mátyás

Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter a Facebook-oldalán.

A Bangkokban tartózkodó miniszter bejegyzésében azt írta, nemrég telefonon beszélt **Gabi Askenázi** izraeli külügyminiszterrel, aki arról tájékoztatta, hogy az ENSZ Közgyűlése *újra Izrael-ellenes határozatokat akar elfogadni* – közölte az MTI.

Szijjártó Péter úgy fogalmazott: *Sajnos ez egy évek óta bevett gyakorlat, szerintünk azonban ennek semmi értelme nincsen, csak a közel-keleti feszültségek további szítására alkalmas.*

Hozzátette: biztosította az izraeli külügyminisztert arról, hogy Magyarország továbbra is kiáll Izrael mellett. *Továbbra is azt gondoljuk, hogy Izraelnek joga van a tisztességes és kiegyensúlyozott megközelítéshez. Ezért természetesen idén is nemmel fogunk szavazni az Izraelt alaptalanul kritizáló javaslatokra* – írta.

A külgazdasági és külügyminiszter megemlítette továbbá, hogy Gabi Askenázival arról is beszéltek, *jó lenne együttműködni a koronavírus elleni oltóanyag előállítása során,* erre az izraeli miniszter *abszolút nyitott volt*, és a technikai részleteket folyamatosan egyeztetni fogják.

Szokatlan látogatás a berlini holokauszt-emlékműnél

Együtt kereste fel Berlinben a meggyilkolt európai zsidók tiszteletére emelt emlékművet Izrael és az Egyesült Arab Emírségek külügyminisztere, akik a hazájuk közötti diplomáciai kapcsolatok felvétele alkalmából találkoztak a német fővárosban.

Gabi Askenázi izraeli külügyminiszter és **Abdalláh bin Zájid Ál Nahajan** sejk, az Egyesült Arab Emírségek diplomáciájának vezetője első alkalommal találkozott hivatalosan az MTI tudósítása szerint.

A holokauszt-emlékmű meglátogatása a német külügyminisztérium közreműködésével szervezett program első állomása volt. Gabi Askenázi és Abdalláh bin Zájid Ál Nahajan sejk **Heiko Maas** német külügyminiszter társaságában keresték fel a Berlin központjában, a német főváros és az egész ország egyik jelképeként számon tartott Brandenburgi-kapu szomszédságában lévő emlékművet.

Az Egyesült Arab Emírségek külügyminisztere az emlékhely vendégkönyvébe arabul írt bejegyzésében hangsúlyozta, hogy országa kiáll a békés együttélés, az egymás elfogadása és az egymás vallása iránti tisztelet „nemes értékei" mellett. Mint írta, az emlékmű emberek olyan közössége előtt tiszteleg, amely a szélsőségesség és a gyűlölet áldozatául esett.

A két miniszter a közös látogatás után tárgyalást kezdett a kétoldalú kapcsolatok rendezésének részleteiről a német külügyminisztérium berlini vendégházában, a Tegel-tó partján fekvő Borsig villában.

Az Egyesült Arab Emírségek és Bahrein az első két ország a Perzsa(Arab)-öböl térségében, amelyek rendezett kapcsolatok kiépítéséről állapodtak meg Izraellel. Rajtuk kívül csak Egyiptom (1979-ben) és Jordánia (1994-ben) normalizálta kapcsolatait a zsidó állammal az arab országok közül.

Gabi Askenázi (balra) és Abdalláh bin Zájid Ál Nahajan sejk (jobbra)

Szobrot kapott egy Igaz Ember

A hit erejének jelképe – példaértékű összefogással készült el a legendás erdélyi püspök, Márton Áron szobra, amelyet Kaposváron avattak fel.

Márton Áron erdélyi püspök 1944 májusában a kolozsvári Szent Mihály templom szószékéről felemelte szavát a faji megkülönböztetés, a zsidók deportálása ellen. Május 22-én tiltakozó levelet írt Sztójay Döme miniszterelnöknek, Jaross Andor belügyminiszternek, a Kolozs megyei főispánnak és a kolozsvári rendőrkapitánynak, emiatt kitiltották Kolozsvárról.

Márton Áron 1896-ban született Csíkszentdomokoson, 1939. február 12-én szentelték fel a Gyulafehérvári Főegyházmegye püspökévé. 1944-ben felemelte szavát a zsidók deportálása ellen, amiért az akkori magyar hatóságok kiutasították Kolozsvárról, ám 1999-ben a jeruzsálemi Jad Vasem Intézet a Világ Igaza címet adományozta neki.

Márton Áront 1949-ben a kommunista hatóság letartóztatta, 1951-ben életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, 1955-ben nemzetközi nyomásra szabadon bocsátották. 1956-tól 1967-ig nem hagyhatta el a gyulafehérvári püspökség épületét, de látogatókat fogadhatott. Márton Áron 1980-ban hunyt el. Püspöksége idején az erdélyi római katolikus egyház nem kötött konkordátumot a román kommunista állammal.

Márton Áron egész életében a kisebbségi jogok és a vallásszabadság kérlelhetetlen szószólója volt.

9 770133 350099 20021

Kielégítőnek mondható a magyarországi zsinagógák állapota

A Jeruzsálemi Héber Egyetem kutatói először készítettek átfogó vizsgálatot a Magyarországon fellelhető zsinagógákról. Megállapításaikat egy most megjelent beszámolóban tették közzé.

A Jeruzsálemi Héber Egyetem Zsidó Művészeti Központ (CJA) néven működő kutatóintézete nemrégiben hozta napvilágra a Jelentés a magyarországi kutatásról 2018–2019 és a Magyarországon fennmaradt zsinagógaépületek teljes listája című beszámolóját, amelyben az intézet munkatársai átfogó képet adnak a hazai zsinagógák jelenlegi állapotáról.

A CJA kutatói 2018-ban és 2019-ben három alkalommal jártak Magyarországon azzal a céllal, hogy felmérjék az országban található összes zsinagógát, beleértve azokat az épületeket is, amelyek ugyan még állnak, de már nem az eredeti funkciójuknak megfelelően használják őket. Az út során a listázott 162 épület közül 138-ba sikerült ellátogatniuk. Nagyjából 10 ezer fotót készítettek, és sok zsinagógát teljes egészében dokumentáltak; több épületről, például az abonyi, a bajai, a keszthelyi, a kővágóörsi zsinagógáról még pontos alaprajzok is készültek. Az összes fotót és alaprajzot a CJA weboldalán tették elérhetővé.

A jelentés megjegyzi, hogy a Magyarországon fennmaradt 162 zsinagógaépület a második világháború előtti templomok számának nagyjából a negyedét teszi ki. A kutatók legfontosabb megállapítása pedig az volt, hogy hiába jól dokumentáltak az ország zsinagógái (példának említik Gazda Anikó, Klein Rudolf és Wirth Péter könyveit), még mindig sok a hiányosság és a rejtély azok történelmére és építészetükre vonatkozóan.

A mádi zsinagóga

A további kutatásokat a témában a CJA munkatársai azért tartják fontosnak, mert véleményük szerint a zsinagógák építészete tükrözi a közösségek történelmét és identitását. Ezáltal pedig jobban meg lehet ismerni a magyar zsidóság múltját.

Erre példa, hogy a 18. század végén épült bonyhádi, mádi és tarcali zsinagógákat a galíciai építészeti sémák alapján húzták fel. Ez nem véletlenül esik egybe azzal az időszakkal, amikor II. József eltörölte a zsidók letelepedésére vonatkozó korlátozásokat a birodalomban, így felmenőink már átköltözhettek Magyarország területére akár Galíciából vagy Morvaországból is.

A jelentés szerint a zsinagógák fizikai állapota Magyarországon kielégítőnek nevezhető. A kutatók útjaik során csak két olyan templommal találkoztak (Kővágóörsön és Jászapátiban), amelyek romosak voltak. A továbbiak, amelyeket szerintük sürgősen fel kellene újítani: Abony, Bonyhád, Dombóvár, Hőgyész, Kőszeg és Pápa zsinagógái, illetve a soproni ortodox és a budapesti Jávorka Ádám utcában található zsinagóga.

A helyreállítással kapcsolatban pozitívumként értékelik, hogy Magyarországon elég gyors ütemben zajlik a zsinagógák rendbetétele. Megjegyzik például, hogy a budai Várban található középkori imaház ismét zsinagógaként kezdett el működni, de megemlítik azokat a felújítási munkákat is, amelyek éppen ottjártukkor folytak, vagy közvetlenül azután kezdődtek el. Ilyen volt a Rumbach Sebestyén utcai, a beretytyóújfalui vagy a karcagi templom renoválása.

A jelentésben néhány különlegességet is kiemelnek, amelyek felkeltették a kutatók érdeklődését. Az egyik ilyen Egerben a „kis zsinagóga" néhány megmaradt falfestménye, amelyeken emberábrázolások is láthatók. A CJA munkatársai szerint ilyen ikonográfiákat még sosem regisztráltak Közép-Európában, és ezért a freskók további vizsgálatokat érdemelnének.

Érdekesnek találták továbbá a kővágóörsi templomot, mivel azon világosan megfigyelhetőek két különböző építési szakasz nyomai. De a kutatók jelentésükben a dombóvári és az orosházi zsinagógák egy különleges megoldására is felhívják a figyelmet: a női karzatra felvezető lépcsőt mindkét épületben a tóraszekrény mögött helyezték el.

A kutatást a Keller Alapítvány támogatta, a magyarországi utakat **Klein Rudolf** professzorral, a magyarországi zsinagógaépítészet világhírű szakemberével együttműködésben szervezték meg. A zsinagógák felmérése a magyar kormány, a Műemlékek és Műemlékhelyszínek Nemzetközi Tanácsának (ICOMOS) Magyar Nemzeti Bizottsága és a hazai zsidó közösségek jóváhagyásával történt.

Kibic

Identitását keresi a vidéki zsidóság

Identitását keresi a hazai vidéki zsidóság, ami, tekintve a rettenetes történelmi előzményeket és azt a tényt, hogy ennek nyomán a fővárost leszámítva nagyon alacsony számban élnek zsidók idehaza, embert próbáló feladat. Egy uniós program ehhez nyújt segítséget.

A Duna Transznacionális Program keretében Rediscover néven futó projekt egyik fő célja a részt vevő országok – Magyarország, Románia, Szerbia – és városok zsidó kulturális, szellemi örökségének feltárása és az érdeklődők számára elérhetővé tétele. A rediscover újrafelfedezést jelent.

Mi tagadás, a felejtés homályából van mit újrafelfedezni helyben is.

Nemrégiben számoltunk be arról a köztéri kiállításról, amely a város elfeledett sztárépítészére, Baumhorn Lipótra emlékezik. A Monarchia területén húsznál több zsinagógát tervező, mellette Szeged középületeinek és bérpalotáinak sorát megálmodó építész neve ennek köszönhetően talán újra ismert lehet.

A Rediscover program újabb állomásán a Reök Palotában **Réz Anna,** az ELTE Filozófia Tanszékének oktatója faggatta a zsidó önazonosság kérdéséről **Breier Ádám** rendezőt, forgatókönyvírót, színészt és hamarosan debütáló írót.

Az élvezetes beszélgetésben Breier Ádám szólt egyebek mellett arról, hogy feltette korábban magának a kérdést, vajon zsidó származásúként ő a kultúra vagy a zsidó kultúra része-e. Nagy természetességgel az előbbi mellett foglalt állást. A beszélgetésben elhangzott az is, hogy a hazai zsidó családok többsége ateista, vallását nem gyakorolja, és messze áll tőle az ortodoxia.

A tizennégy éves kora óta forgatókönyveket író alkotót leginkább dokumentumfilmesként ismerhetjük, olyan emlékezetes alkotások köthetők a nevéhez, mint a Báró hazatér című, 2018-ban bemutatott, **Krasznahorkai Lászlóról** készített mozgóképe. A világhírű író Báró Wenckheim hazatér című, 2016-ban megjelent monumentális regényéhez kapcsolódik Breier dokumentumfilmje, amely a Szegedtől nem messze fekvő Gyulára, Krasznahorkai szülőhelyére kalauzol el.

Réz Anna és Breier Ádám *Fotó: Szabó Luca*

Önmaga keresésének útját látta abban, hogy hosszabb ideig tartózkodott külföldön. Előbb New Yorkban tanult filmezni, majd Kubában élt. A Havanna, csak oda című filmje szorosan kötődik ehhez az életrajzi tényhez. A tanulóévek egy része Franciaországhoz kötötte, majd mint aki megunta a csavargást, hazajött Budapestre.

Külföldön munkát vállalva finanszírozta tanulmányai költségeit, és elbeszéléséből kiderült, hogy a filmes ember számára fontos élet- és valóságismeretből közben alaposan feltöltekezett.

Réz Anna kérdésére jelezte: mostanában leginkább megjelenés előtt álló regénye, a Tátott száj foglalkoztatja. Részben kényszerből kezdett el írni, mert sok filmtervét visszadobták.

A könyv, amelynek középpontjában a legendás nagymama, Blanka áll, egy zsidó család életét meséli el, és ezen keresztül szól a csodáról, a megmagyarázhatatlanról, a hétköznapok boldogságáról és boldogtalanságáról.

Várjuk a regény megjelenését.

Az est hangulatához komoly mértékben hozzájárult **Lamm Dávid** gitárjátéka, aki saját bevallása szerint zsidó származású. Igyekezett ez alkalommal olyan előadókat megszólaltatni, mint Paul Simon, a Simon–Garfunkel páros zsidó származású, magyar gyökerekkel rendelkező tagja. Ha itthon marad, Simon Pál lett volna belőle – állapította meg Lamm Dávid. Szavaiból kiérződött, jobb forgatókönyvnek tartja a tengerentúli karriert.

B. P./szeged.hu

Siklósi Vilmos elnök

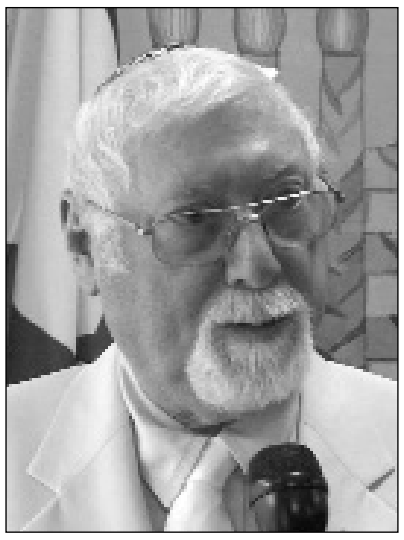

A Zala Megyei Szent Rafael Kórházban 73 éves korában elhunyt Siklósi Vilmos, a zalaegerszegi hitközség elnöke, a Mazsihisz elnökségi tagja, az izraeli és a magyar nép együttműködését szorgalmazó és megtestesítő Béke-Shalom Baráti Társaság zalai szervezetének életre hívója. Szívügye volt a vidéki temetők rendbetétele, ennek áldozta idejének talán legnagyobb részét. Munkája gyümölcsének tekintette és elégedettséget sugárzott arca, amikor akár rabbi, akár bárki más a Síp utcából több száz kilométert utazva elment és felavatta valamely község felújított sírkertjét.

Drága Vilmos! Lelked foglaltassék be az örök életűek kötelékébe!

Balogh Lajos

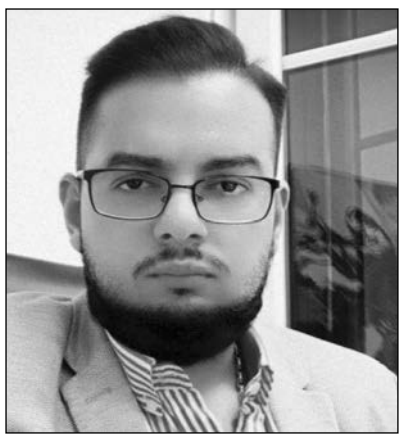

Megrázta a magyar közvéleményt, hogy egy 28 éves fiatalember is a koronavírus áldozata lett. Az ORZSE is elbúcsúzott tőle, hiszen Balogh Lajos roma aktivista az intézmény hallgatója volt. Még ezekben az időkben is döbbenetes volt a hír, hogy ilyen fiatalon megy el valaki, akit néhány héttel korábban még társai körében láttunk énekelni és zenélni. Küzdött a kirekesztés ellen, minden erejét latba vetve dolgozott a békés egymás mellett élésért.

Nyugodj békében, drága barátunk!

Megújult a tapolcai temető ravatalozója

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének pénzügyi támogatásával és egy helyi építőipari vállalkozó munkájának eredményeként, mintegy 2 millió 400 ezer forintos költséggel elkészült a zsidó temető ravatalozójának részleges felújítása.

A sírkert rendbetételének ügyét felkaroló **Varga Károlynétól**, a Tapolcai Városszépítő Egyesület Nőklubjának vezetőjétől megtudtuk, a ravatalozó és a temető a Mazsihisz tulajdonában van, de azt a rendszerváltás időszakáig a város gondozta. Később gazdátlanná vált az épület és a temetkezési hely is, az előbbi tetőzete, födémszerkezete beszakadt, életveszélyessé vált, a temető egy jelentős részét pedig ellepte a vadnövényzet, a sírok megsüllyedtek, eldőltek.

A korábbi években már lecserélték a tetőszerkezetet és a tetőhéjalást. A még menthető, nem szétmállott 142 darab sír felállítása a Nemzeti Pantheon Alapítvány, Tapolca Város Önkormányzata és a Mazsihisz összességében 1.070.000 Ft anyagi támogatásával, szponzorok segítségével és jelentős társadalmi, baráti összefogással valósult meg az idei nyáron.

Varga Károlyné

A most szeptember elején megkezdődött munkálatokkal, amint azt **Giczi Béla** vállalkozótól megtudtuk, belül új vas födémtartó szerkezetet, gipszkarton födémburkolást készítettek, valamint elvégezték a robusztus vasajtók, az ablakok, a falburkolatok felújítását, a falak és több régi ravatalozói bútordarab kijavítását és a teljes belső festést az épületen. *(A tapolcai zsidó temető rekonstrukciója remélhetőleg a jövőben is folytatódik, hiszen nemrégiben a Tapolcai Értékmegőrző Egyesület a kőkerítés és a vízelvezetés problémáinak megoldása érdekében nyújtott be pályázatot a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítványhoz.)*

Töreky László / Tapolcai Média

Schöner Alfréd főrabbi beszéde Klein Ervin temetésén

DÍSZOKLEVÉL

Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Rektori Tanácsa Klein Ervin főkántor úrnak több évtizedes művészi tevékenysége elismeréséül a Kántor-Művész címet adományozta 2006-ban.

„Ellátod az élőket jóságosan,
Feléleszted a holtakat nagy kegyelemmel,
Támasza vagy az elesetteknek,
Gyógyítója a betegeknek,
Megszabadítója a foglyoknak,
Megtartod hűségedet a porban nyugvóknak.” (Ámidá)

Klein Ervin főkántor, kántorművész a szombat délelőtti sáchárit imánál áhítattal és szépséggel átitatott szavakkal fordult az Egek Urához. E szavakat idézve az Ő emlékét elevenítjük fel.

Klein Ervin csendes, visszahúzódó, briliáns humorú ember volt. Lényegében 15 éves kora óta állt a hitközség szolgálatában. Fél évvel azután, hogy elkezdett zongorázni tanulni, már kántorokat kísért koncerten, harmóniumon a zsinagógában.

Így beszélt önmagáról:

„Világéletünkben templomba járó család voltunk. Anyám ortodox, apám neológ családból származik. Apám rabbicsaládban, anyám kántorcsaládban nőtt fel. Apai nagypapám rabbi volt. Testvére, nagyapai nagybátyám, Klein Ábrahám, a rabbiképző tanáraként Scheiber professzort is tanította hajdanán. Másik nagyapám, Stern Izidor, a Garai utcai templom kántora volt. Nagyon szép gyerekkórust szervezett, elsősorban saját gyermekeiből és az odajáró jó hangú gyerekekből. Valószínű ennek köszönhető, hogy anyai nagybátyáim szinte mind kitűnő kántorrá váltak. A leghíresebb közülük Moshe Stern, aki még ma is a világ egyik legnagyobb kántorának számít.”

Ervin korán került az Akadémiára a kiváló zenepedagógus, Gál József keze alá, majd Ungár Imre, a világhírű vak zongoraművész tanította. Nem akart koncertező művész lenni, mások segítése, kísérete volt számára a fontos. Igényelték is a közreműködését.

Nyolcan voltak testvérek, hat fiú és két lány. A testvérek a pályájukat tekintve már megosztottak. A lányok a világi pályát választották.

Ervin komolyzenét tanult. Bátyja, a gyönyörű hangú Kelen Tibor, akire még ma is nagyon sokan emlékeznek, a Magyar Állami Operaház énekese volt, és egyben a Dohány utcai zsinagóga szólistája. Később neves kántor lett New Yorkban. Hosszú ideje nincs már közöttünk.

Öccse, Kelen Péter, a Magyar Állami Operaház örökös tagja, különböző állami díjak kitüntetettje. Kiváló, érdemes és Kossuth-díjas művész.

Másik testvére, Kálmán Tamás, a Bethlen téri zsinagóga főkántora és elnöke rövid ideig szintén az Operaház tagja volt.

Iván öccse más irányba terelte az életét, de kitűnő hangú kántor is volt, amíg működött.

Csaba testvére szintén nagyon híres, de nem énekes, hanem Magyarország legkiválóbb bokszmesteredzője, aki két világbajnokot is kinevelt. Ő hasonlít leginkább édesapjukra, aki szintén versenyszerűen bokszolt.

Két lányáról még nem esett szó. Edit inkább a polgári hivatást választotta, Judit azonban elvégezte az OR-ZSE judaisztikatanár szakát, héber nyelvet és judaisztikát tanít a Scheiber-iskolában. Koncertjein héber és jiddis dalokat ad elő.

Ervin hangja szép volt, a liturgiai dallamokat jól ismerte, gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt tanította. Előbb a Dohányban, majd a Hegedűsben bizonyította rátermettségét. Hangját megörökítették a Zsidó kántorművészet Magyarországon című nagylemezen. Az időközben az OR-ZSE-n is megindult kántorképzésben is részt vett. Nagy sikertörténet, közel húsz helyen funkcionálnak az egyetem végzettjei vagy hallgatói.

A Bethlen téri templom gyermekkórusát és az Anna Frank gimnázium kórusát, majd a Hegedűs körzet férfikarát is nagy sikerrel vezette itthon és külföldön egyaránt.

Ervin 2006-ban így nyilatkozott:

„...a tanítás végigkísérte az egész életemet. Egészen fiatalon, szakközépiskolás koromban kezdtem el tanítani. Megszoktam, hogy 20 éves korom óta Ervin bácsi vagyok. Nagyon szeretek tanítani. Évek óta az OR-ZSE tanára vagyok. Kántorokat képzek és liturgia szakos hallgatókat az istentiszteletek anyagára tanítok meg. Húsz kántortanítványom van, akik az ország minden részében komoly kántori funkciókat látnak el. És amit hivatásom egyik legkedvesebb részének tartok, a fiúk bár micvára való felkészítése. Számukat nem tudom, mert olyan sokan vannak, köztük olyanok is, akik ma már fiatal kántorok és rabbik.”

Nagyon szeretem a kántori hivatást és nagyon hiszek benne – mondta Ervin. Amikor a kántor odaáll az omed elé, megpróbál átalakulni és transzcendentális kapcsolatot létesíteni az Örökkévalóval. Ha ezt tudja sugározni a hívek felé, akkor érezheti, hogy feladatát sikeresen végezte.

Héber neve: Szináj ben Jichák Ájzik.

Szináj a kinyilatkoztatás helyszíne. Kicsinyke hegy az óriások között. Belőle mégis máig is árad a szellemiség.

A mi Szináj nevű kántorunk tudása, hatása is átíveli a távolságokat.

Jehi zichro báruch!

Fakadjon áldás emlékéből!

Családja, tanítványai s a hívek itt élnek velünk, s viszik tovább emberségét, művészetének humánumát, a Mindenható iránti alázatát, humanizmusát.

Gyászolják: testvérei, Tomi, Iván, Peti és Csaba; felesége, Éva; lányai, Edit és Judit; unokája, Lili; legközelebbi rokonai és hozzátartozói ország- és világszerte, valamint barátai és kollégái. Búcsúzik tőle a Hegedűs-zsinagóga közössége, vezetői, hívei.

Klein Ervin emlékére

Megdöbbenve hallottuk a hírt, hogy Klein Ervin, aki egész életében stabil és aktív tagja volt a hitéletnek, már nem lesz többé a magyar hitközség pillére.

Ervin és Mayer Erika megalapította és Landeszman Gyuri főrabbi támogatásával felvirágoztatta a Bethlen téri ifjúsági és gyerekkórust, melynek tagja voltam, majd egyik szólistája lettem. Bár manapság bizonyos szervezetek szerint nem voltak zsidó és vallásos gyerekek, közösségek és programok Magyarországon a 80-as években, mi nagyon jól éreztük magunkat a próbákon a vasárnap délelőtti talmud-tóra után, és a hétköznapok délutánjain is. Ugyebár sok mindent lehetett volna csinálni a szabad időnkben, például tévét nézni, nyáron strandra menni, vagy télen síelni. Ehhez képest mind az 50-60-an nagy élvezettel jártunk a kórus próbáira, énekelni hagyományos és modern héber, valamint jiddis dalokat és fordításaikat. Örömmel tanultuk a dallamokat és a szövegeket, amiket élvezettel éneklünk gyerekeinknek mindmáig. A próbák alatt a szülők – akik fontosnak tartották, hogy gyerekeik a hagyományokat megismerjék – szintén élvezték a miliőt.

Ervin fantasztikus karmester és tanár volt. Az ő halk stílusában fegyelmet és tiszta hangot követelt. Ahogy visszanéztem a koncertfelvételeket, úgy tűnik, mintha dróton rángatna minket. Úgy mentek a dolgok, mint a karikacsapás. Egy tűt is le lehetett volna ejteni. Kicsik és nagyok egyaránt végig fegyelmezetten álltak a sorokban a koncertek alatt a színpadon, lesve a további instrukciókat. Ervin keze mozgott ugyan – mint az egy karmesterhez illik –, de a szemével is irányított minket. Sok mai tanár megirigyelhetné a hatást, amit kifinomult zenei módszereivel elért, és a sikereket, amiket kihozott belőlünk. Mint pedagógus, gyakran gondolok a sok gyakorlásra. Mert amíg a hangzás nem volt tökéletes, addig bizony meg nem álltunk.

Ervin következetesen fegyelmet és precízséget követelt tőlünk. Mindenki tudta a szöveget, a dallamot, sőt azt is, mikor kell levegőt venni. Így azt is megtanultuk tőle, hogy kitartó munkával milyen sikereket lehet elérni.

Bárhol és bármilyen közösségnek adtunk koncertet – kis templomkörzetben vagy külföldön (például a Zimria nevű izraeli zenei fesztiválon) –, Ervin egyforma odaadással és komolysággal készített fel minket. A bécsi és németországi utunkat Landeszman Gyurival együtt felejthetetlenné tették. Nekünk, zsidó fiataloknak a turnék nem csak az éneklésről szóltak. Közösségi élményt nyújtottak, és azt a zsidó identitásunkat erősítették, amit titkolnunk kellett az állami iskolákban.

Én az idősebb tagok közé tartoztam. Ervin mindig komolyan és tisztelettel szólt hozzánk. Éreztette velünk, hogy ránk, nagyobbakra nagyon számít. Koncertek előtt ő is velünk izgult, biztatott minket, és utána megdicsért. Minden szólóm után szemével és szóban is díjazott. Szerénysége nem engedte meg, hogy magának tulajdonítsa a sikereket, mindig nekünk, gyerekeknek tudta be.

Habár zenei karrieremet külföldön nem tudtam folytatni, a család énekléseikor, sábeszi zmíreszolásokkor visszajönnek a kórus-emlékeim. Mikor idén gyerekeimmel a szükében ültem – kint, a szabad ég alatt, hála I.-nek – és énekeltünk, zengett a Hajsió esz-ámechó, akkor beúszott a kép, amikor ezt a Bethlen téren több százszor próbáltuk, és koncerteken énekeltük.

Ki gondolta volna akkor, hogy a próbákon Ervin nemcsak a következő koncertre készít fel minket, hanem a távolabbi jövőre is...

Köszönjük neki.

Emléke legyek áldott!

Jucó Flamenbaum-Kerekes
New York

Zsidók a szomszédban – Bécs

Ezúttal az egyik kedvenc városom zsidóságának történetét mutatom be. Bécs számomra a nyugat megtestesítője, azonban tisztában vagyok vele, hogy a zsidóság nem mindig élhetett nyugodt körülmények között az osztrák fővárosban.

Az első zsidók a 12. század végén érkeztek Bécsbe. A helyi keresztények nem nézték jó szemmel letelepedésüket, a pápa engedélyével 16 embert meg is öltek. Az 1348/49-es pestisjárvány idején Bécs azon városok egyike volt, amely nem a zsidókat vádolta a pandémia miatt, emiatt sok hitsorsosunk menekült ide.

A Bécsi Zsinagóga

A központban található Judenplatzon állt Európa egyik legnagyobb zsinagógája a középkorban. A zsidók a lakosság körülbelül öt százalékát tették ki a 14. században, 1420-ban azonban V. Albrecht herceg kiűzte őket, elkobozta ingatlanjaikat, és elpusztította a fentebb említett zsinagógát (annak követi a bécsi egyetem építéséhez használták fel). 1451-ben visszatérhettek a városba, és különleges védelmet kaptak a Habsburg uralkodókkal szemben.

A bevándorlók második köre Ukrajnából érkezett, pogromok és üldöztetések elől menekülve. A zsidók 1624-ben saját negyedet kaptak a városban (a későbbi Leopoldstadtot). Két zsinagógát építettek, melyeket I. Leopold megsemmisített, amikor 1670-ben feloszlatta ezt a gettót.

Az újabb kitelepítés 1669-ben kezdődött. Ez súlyos gazdasági következményeket okozott, ezért a császár felkérte a gazdagabb zsidókat, hogy költözzenek haza. Ezzel elindult a harmadik bevándorlási hullám. 1675. február 28-án ratifikáltak egy megállapodást, amely lehetővé tette a zsidók számára, hogy visszatérjenek Bécsbe, amenynyiben egy nagyobb összeget fizetnek és évente adóznak. 1683-ban Samson Wertheimer és Samuel Oppenheimer pénzügyi támogatást nyújtottak az osztrák hadseregnek, hogy megszabaduljanak a betörő török hadseregtől, megerősítve ezzel a zsidók kapcsolatát a helyi közösséggel.

Mária Terézia antiszemita nézeteket vallott, megkülönböztető törvényeket vezetett be hitsorsosainkkal szemben. Később fia, II. József enyhített az édesanyja által bevezetett diszkriminációkon (1782). Ekkoriban kezdődött el a városban a héber nyelvű nyomtatás.

Az újjáéledés kora

1848 és a második világháború között a bécsi zsidóság újjászületésének időszakáról beszélhetünk. Állampolgári jogokat kaptak, valamint létrehozhatták hitközségeiket Ausztria-szerte. Az 1867-ben megkapott teljes jogú állampolgárság után sok zsidó bevándorló érkezett az Osztrák–Magyar Monarchia keleti területeiről a nagyvárosba, ahol a túlzott jólét közepette egyre nagyobb teret nyert az asszimiláció.

A zsidók a kulturális és tudományos élet meghatározóivá váltak, a kereskedők, vállalkozók, üzletemberek többsége pedig gazdagságban élt a századfordulón. A neves orvosok közül Sigmund Freud, Alfred Adler, Wilhelm Reich és Theodor Reik is a városban élt. A cionista politika területén működő Theodor Herzl és Max Nordau életében Bécs meghatározó szerepet játszott. A zsidók a zene és a színház területén is aktívak voltak, a teljesség igénye nélkül: Gustav Mahler, Arnold Schönberg, Oscar Straus, Kálmán Imre, Max Reinhardt, Fritz Kortner, Lily Darvas és Elisabeth Berner is ott élt. Az írók közül ki kell emelni Arthur Schnitzlert, Franz Kafkát, Stefan Zweiget.

A vallási élet a Bécsi Zsinagóga és a Leopoldster Zsinagóga körül zajlott leginkább. Az előbbit 1824 és 1826 között emelték a Seitenstettengassén, és egy helyi lakóházra hasonlított – pont ez a sajátossága mentette meg a nácik pusztításától 1938-ban. Az épületben iskola és mikve is működött. Az utóbbit, a Leopoldstert 1858-ban avatták fel. E két fő templom mellett Bécsnek további 40 kisebb sulja és minjene volt az Anschluss előestéjén. Számos egyéb zsidó intézmény jött létre, köztük a Rothschild Kórház 1872-ben, valamint egy zsidó tornaterem és a Zsidó Pedagógium. A világ első zsidó múzeumát 1895-ben Bécsben alapították, de 1938-ban bezárták, s gyűjteményét a nácik elkobozták.

A gazdasági, vallási és társadalmi szabadság következtében az 1860-ban 6.200 fős közösség létszáma 1870-re 40.200-ra nőtt, és a századfordulóra elérte a 147.000-et. 1938-ban a bécsi zsidó lakosság 185.000 tagból állt.

A virágkor azonban nem volt felhőtlen, az antiszemitizmus egyre erősödött. A vészkorszak elől viszonylag sokan elmenekültek, leginkább az Egyesült Államokba, 65.000-en azonban koncentrációs táborokba kerültek. Közülük mindössze 2.000 fő élte túl a borzalmakat.

A soá után

Napjainkban az osztrák fővárosban 15 zsinagóga található, de a háború előtti időkből mindössze egy maradt fenn, a Bécsi Zsinagóga (Stadttempel), amely a közösségi hivataloknak és a rabbinátusnak ad otthont. Az épület a háború alatt megrongálódott, de kiterjedt felújítás után 1963-ban újra megnyílt. Emellett számos imaház szolgálja a különböző chászid és más gyülekezeteket.

Bécs zsidó óvodákkal és általános iskolával is rendelkezik, a Zwi Peretz Gimnázium pedig az 1990-es évek végén nyitotta meg kapuit, miután több mint 50 évig zárva volt. 2004 februárjában jesivát avattak, az elsőt a második világháború után.

Számos kóser étterem, bolt, valamint a Zsidó Múzeum és egyéb turistalátványosságok várják az ideérkezőket. Érdemes megemlíteni a Sigmund Freud Házat, melyet a múzeum fenntartói igyekeztek úgy hagyni, ahogy a híres pszichoanalitikus idejében volt. Itt megtekinthető Freud pipája, sétabotja, szivardobozai, könyvei, levelei, fényképei, íróasztala és híres „pszichoanalitikus kanapéja”.

Forrás:
https://www.jewishvirtuallibrary.org/vienna-austria-jewish-history-tour

Miklós Dóri

Kicsi kis változások

J. S. Margot: Mazel tov

„Fel nem foghattam, miért nehezítik meg az emberek ennyire a saját életüket. (...) Hogyan lehetséges a mai világban élni, ugyanakkor szigorúan betartani a zsidó vallás, a zsidó kultúra és a zsidó identitás valamennyi szabályát, törvényét és rítusát?”

Margot teszi fel magának ezeket a kérdéseket azután, hogy Antwerpen egyik, sok generáció hagyományát továbbvivő (és a legrémesebb napokat is túlélt) zsidó családja, Schneider úr és neje (nem ez a nevük) korrepetitorként alkalmazza a gyerekek mellé. Már maga a jelenség is meglehetősen szokatlan, hiszen a vallásos családok igyekeznek saját köreikből megtalálni a feladatnak megfelelő embert. De a húszéves tolmácshallgató a legtöbb szempontnak megfelelt. Amit pedig nem tudott, azt most tanulhatta meg. Hova léphet be, hogyan üdvözölhet másokat, kivel állhatnak szóba a gyerekek, mik a kötelező teendők, és mik a tilalmas ételek, italok – és főképpen: hogyan tekintenek Schneiderék önmagukra és másokra. Szóval a hasonlóságok és a különbözőségek rendszere találkozik ebben a könyvben.

Margot, akinek természetesen van családneve is, még ha ez a borítóról nem is derül ki, bizonyára azért nem

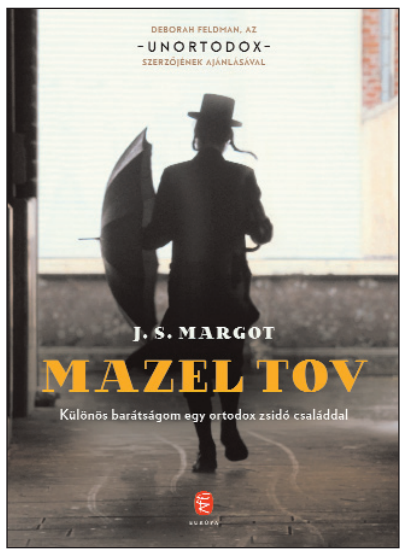

mutatkozik be teljesen, mert meg akarja őrizni az őt fogadó család azonosíthatatlanságát, inkognitóját (bár a mű egyes külföldi kiadásai a szerzőt megnevezik).

Hogy ortodoxnak lenni mennyire nem egyszerű feladat, azt Zuhé úr mulatságos történetéből (Thomas Meyer: Zuhé úr csodálatos utazása...) már megismerhettük. Ez itt most inkább az olvasó rácsodálkozásának hosszú pillanata. Margot a harminc évvel ezelőtt kezdődött történetet felidézve egyszerre éli át egy nagyon konzervatív, nagyon bezárkózó kultúrával szemben érzett idegenkedését – meg azt is, hogy neki itt a feladata a gyerekek „feltuningolása”, már ha hagyják. Mert a legidősebb, de még kamasz Jakov egyszerűen felsőbbrendűnek érzi magát a házitanítóskodó Margot-hoz képest. Ez akkor mókás, amikor kiderül, hogy Jakov a nyílt világ dolgaiban mérhetetlenül tudatlan – igaz, nem is érzi szükségesnek, hogy arról többet tudjon.

De az idegenkedés nem egészen egyoldalú. Nem hagyhatom ki ugyanis, hogy Margot egy iráni fiúval él együtt (a történet kezdetén), és ezt ugyan lenyelik Schneiderék, de azért a „betagozódásra” vonatkozó kérdések (Egy iráni, szóval muszlim? És a maga szülei tudják? És a fiú elveszi feleségül? És akarnak gyerekeket?) jönnek szünet nélkül. Mert Margot ezekben a dolgokban más hozzájuk képest.

A könyvben, vagyis hát a három évtizedet átfogó történetben az a legszebb, hogy Margot és a gyerekek között egyre szorosabb viszony alakul ki anélkül, hogy ezt bármelyikük erőltetné. Sőt, a nagyon merev papa is bizonyos fokig barátként, majd szinte-családtagként tekint a lányra, akinek életében számos fordulat zajlik, de közben megmarad ugyanannak az érdeklődő, kíváncsi embernek, amilyennek megismerték. Majdnem be is fogadták őt – persze a szükséges távolságtartással. Ennek bájos (jó ez a szó ide?) következménye, hogy az immár újságíróvá lett Margot interjút készítene egy antwerpeni házasságszerzővel (sadchen, matchmaker), de az illető hölgyek szinte seprűvel hajtják el, sőt Schneidernét dorongolják le, hogyan merészelte hozzájuk küldeni... Szóval, ha a két világot elválasztó kerítés teteje valamennyire le is morzsolódott közöttük, a java megmaradt.

Az egykori gyerekek felnőve világot látnak, valamennyire szabadabb gondolkodásúak lesznek – de az antwerpeni válaszfalakat a lelkükben magukkal viszik. És persze ez szerte a világon hasonló, ahol világi gondolkodásúak és mélyen vallásosak élnek egy városban, egy országban, egy földrészen.

Margot könyvét az a Dorothy Feldman ajánlja, aki Unortodox című könyvével nagyító alá helyezte saját hiperortodox közösségét, amelynek béklyóitól megszabadult. Nem tekinthető (a beharangozókkal ellentétben) a Feldman-mű párregényének, hiszen Margot kívülálló, világi, és nem is az ő fejlődése áll a középpontban. De jó tollú újságíró-regényíróként rendkívül etikusan és tárgyilagosan mutatja be, miképp változik, apróságokban szekularizálódik a holokauszt utáni harmadik nemzedék.

(J. S. Margot: Mazel tov. Különös barátságom egy ortodox zsidó családdal. Fordította: Gera Judit. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2020. 440 oldal, teljes bolti ár 4299 Ft. Kedvezményes ár a kiadónál 2579 Ft, e-könyv változat 2999 Ft.)

Bedő J. István

In memoriam Róth Miklós (1928–2020)

Róth Miklóst 2000-ben, Erecben Aryeh Kaddar (Fazekas Pál), az Izraeli Szemle főszerkesztője úgy mutatta be, hogy ismerjek meg egy szintén debreceni származású zsidót, aki azon kevesek egyike, aki 15 éves srác korában „nem sodródó áldozatként”, hanem „aktív megfigyelőként” élte túl Auschwitzot 1944-ben.

Az ismeretség később barátsággá alakult, így adatokkal járultam hozzá könyve megírásához. Kilencvenkettedik születésnapjára elküldtem neki Szatmár vármegyéről írt kötetemet. Megtudtam, hogy balesetet szenvedett, nehezére esik számára a mozgás, s családja segítségére szorul. Várta a zsinagógai újesztendőt, de szeptember 16-án meghalt.

Korábban egy alkalommal Viktor E. Frankl bécsi pszichiátert idézte: „Mégis mondj igent az életre, az alapvető értékekre.”

Egyszer meglátogatta a cívisvárost, s orvos unokaöccsével végigjártuk gyermekkora helyszíneit, majd a temetőket is, elmentünk az ősök sírjaihoz, s lerótta kegyeletét Sesztina Jenő felsőházi tag, hajdanvolt vaskereskedő nyughelyénél is, akivel szülei korábban baráti viszonyt ápoltak.

Sokat köszönhetünk neki, hiszen először 2011-ben franciául, majd négy évvel később Pelle János fordításában magyarul megjelent könyvében leírja tapasztalatait, emlékeit fiatalságáról, a deportálásáról és az auschwitzi koncentrációs táborban töltött idejéről, ahonnan 1945. január 18-án gyalogmenetben hajtották a gross-roseni lágerbe, majd nyitott vagonokban átvitték Dachauba, ahol április 29-én szabadult fel.

Először Olaszországon át Palesztinába akart menni a bátyjához, de miután nem tudott hajóra szállni, Párizsban élő testvéreihez csatlakozott, ott lakott 1946-tól. Megnősült, édesapja foglalkozását követve női ballonkabátszalont nyitott, azt üzemeltette a 980-as évek végéig.

Gyakran működött együtt a párizsi soá emlékmúzeummal. Serge Klarsfeld kiemelte, hogy minden évben ő képviselte Franciaországot az auschwitzi megemlékezéseken, haláláig előadásokat tartott iskolákban fiataloknak a halálgyárról, melyről a magyar társadalom 1945 óta sokat hallott és hall, de az intézményes antiszemitizmus, a vészkorszak és a koncentrációs táborok világát csak az 1960-as évektől kezdték feltárni. Az e témában kutatók Róth párizsi otthonában rendszeresen lakhatást, ellátást kaptak. Akkor már nálunk is elkezdődött a korabeli magyar társadalom közreműködésének megítélése, felelősségének méricskélése. Megjelentek holokauszttagadó vélemények is, melyek nevetséges, de nem hatástalan érvekkel támadták a soát. S bár elkezdődött a holokauszt oktatása, ma is aktuális a kérdés, hogyan lehetne ezt eredményesen tenni. Az egyik emléknap előtt jutott el az első füzet a középiskolák igazgatóihoz erről az időszakról, de azóta sincs kijelölt helye a magyar tantervekben. A történelem- és irodalomtanárokra van bízva, hogy szánnak-e és mennyi időt arra, hogy beszéljenek diákjaiknak e témáról.

Jelenleg számos intézmény – pl. a Zachor Alapítvány, a Soá Alapítvány – sok oktatási anyagot használ fel programjaiban, de egyik sem olyan objektív, a huszadik századi magyar kultúrában és történelemben gyökerező munka, mint amilyen Róth Miklós könyve. Ő egyetlen jól szerkesztett, megírt könyvben teszi érzékelhetővé a vallásos, de a világi dolgokra is nyitott zsidóság sorsát a harmincas évek végétől. Azonosulhatunk a szerzővel, küzdelme az életben maradásért megrendíti az olvasót. Nem felkavaró részletekre összpontosít, hanem a teljes tragédiába forduló magyar zsidó történetet beszéli el, melynek első fejezetei Debrecenben játszódtak. Az Auschwitz belső viszonyaival, egész szervezetével foglalkozó írása érzékelhetővé teszi a borzalmat, átélhetővé önmaga megértését. Egy kiváló egyéniséggel lettünk kevesebben. Emléke megmarad, és be lett írva az örök élet könyvébe. Ezért úgy határoztam, hogy Erdélyről szóló könyvemet az ő emlékének ajánlanám.

Halmos Sándor – Gál Juli

Kardos Dániel kiállításának margójára

Amikor újságíró kollégáimmal a Hungária Kávéházba jártunk, hogy lássuk a nagyokat, elcsípjünk egy-egy magvas gondolatsort, szájtátiságom feltűnt az író, újságíró, dramaturg Kardos G. Györgynek, aki asztalukhoz invitált. Később is előfordult ilyen gesztusa. Nem tagadhatom, óriási dolog volt számomra. Ahogy az is, hogy most fiával, Kardos Dániellel készíthettem interjút.

Te nem írsz, mint boldogult édesapád, hanem fotózol. Mi motivált ebben? Kíváncsiság? Vagy az a hit, hogy ezen a területen is lehet maradandót alkotni?

Picit messzebbről indítanám a választ. Mindösszesen tizenhét évesen veszítettem el édesapámat, és amikor visszanéztem a majdhogynem teljes életét felölelő fotókat, szinte vele együtt sírtam és nevettem. Prózaibban fogalmazva: ezek az életképek adták az indíttatást ahhoz, hogy képíróvá váljak. Az nem kérdés, hogy édesapám munkássága, legalábbis reményeim szerint, olyan maradandó alkotásokat ölel fel, amelyeket az unokáink is értékelni fognak. A fényképezés, bár jóval fiatalabb művészeti ág, mint az írás tudománya, szintén bővelkedik remekművekben. Elég olyan csodálatos művészekre gondolni, mint Robert Capa, Moholy-Nagy vagy André Kertész, akivel nem sokkal a halála előtt volt szerencsém találkozni. S hogy lehet-e maradandót alkotni ezen a területen? Mindenképpen! Azt pedig csak remélni merem, hogy talán nekem is sikerülhet.

Kardos Dániel

Milyen szempontok alapján válogattad ki az Erzsébetvárosi Zsidó Történeti Tárban most bemutatott 18 képet?

Több mint húsz éve, 1998 óta készítek különböző rendezvényeken, eseményeken és megemlékezéseken fotográfiákat. Amikor a tavalyi évben elveszítettük gyors egymásutánban a 20. század két meghatározó egyéniségét, Ungvári Tamást és Heller Ágnest, a feleségemmel arra gondoltunk, hogy egy kiállítással lehetne méltón megemlékezni róluk. Szerencsére az utóbbi egy évtizedben számos alkalommal volt lehetőségem megörökíteni egy-egy megismételhetetlen pillanatukat. Ezekből válogattam ki a *Párhuzamos életpászmák* anyagát.

Csendes, derűs ember vagy, óriási lélekkel. Mégsem a természet láttatása vonz. Mit örökítesz meg legszívesebben?

Annak idején a Lauderben Dénes Gábor és Jávor István voltak a mestereim, akiknél portréfotózást tanultam. Már félig felnőttként, 1998-ban Szalay Zoltán vett a szárnyai alá. Bár mindmáig leginkább az arcok mögött rejlő titok vonz, nem telik el olyan hét, hogy ne készítenék a természetben is képsorozatot. Ha úgy tetszik, az élet csodája vonz, amibe az emberi portré éppúgy beletartozik, mint egy hervadó virágszirom.

Vajon követi ezt a kiállítást több is?

Nagyon-nagyon remélem! Rengeteg ötletem és anyagom van.

***

A Csányi utca 5.-ben a *Párhuzamos életpászmák* megnyitóján Frölich Róbert főrabbi szólt arról, hogy a fotók sokatmondóak, a portrék kifejezőek, lélek van bennük. Dániel két dimenzióba besűríti a transzcendenst. Minden képnek apropója van, egy-egy élethelyzetet ábrázol. Heller Ágnes ráncai ha mesélni tudnának... – hiszen évezredek sütnek szemeiből. Ungvári Tamás a halála előtt nem sokkal készített felvételen, amikor egyedül látható egy színpadon, mentesen minden szomorúságtól, megtestesíti az örök zsidó optimizmust, a hitet, az átültetni valót, a töretlent. Majd így folytatta: ugyanazt a két embert látjuk ezernyi arccal – a két géniusz él a fotókon, és szólnak hozzánk.

Zárógondolatként a cikkíró szeretné kiemelni, hogy Dánielnek sikerült átadni, láttatni azt, hogy lehet jó embernek lenni és maradni.

Kívánom Kardos Daninak, maradjon ezen az úton, fényképezzen, hiszen a szenzitív művész az igazán kifejező, nagyot alkotó!

gáljuli

Középkori sírkövek egy barlangban

A romániai Jászvásáron egy futballpálya alatt vált láthatóvá az a barlang, ahová az 1943-ban lerombolt több mint 500 éves zsidó temető sírköveit hányták bele.

Komoly esőzések sújtották Románia észak-keleti részét, aminek következtében Jászvásáron az egyik parkban található futballpályán beomlott a föld, és feltárult az ott húzódó barlang bejárata. Amikor a helyi hatóságok megvizsgálták a barlang belsejét, ott meglepetésükre több tucat díszített sírkövet találtak, amelyeken még jól láthatók a héber feliratok.

A köveket valószínűleg abból a korábban a park szomszédságában

Az egyik sírkő, amely a barlangból került elő

lévő középkori zsidó temetőből hordták el, melyet Ion Antonescu, a nácikkal kollaboráló román diktátor utasítására 1943-ban lerombolták. A temetőben több mint 20 ezer sír volt, a legrégebbi sírkő 1467-ből származott. A kövek nagy részét elvitték és építőanyagnak használták fel, a maradékot pedig úgy tűnik, a közeli barlangba dobálták bele.

Jászvásár neve nem csak a középkori zsidó temető széthordása miatt vált ismertté a holokauszt kutatói számára. 1941-ben a városban zajlott a zsidóság történetének egyik legvéresebb atrocitása, a jászvásári pogrom, melynek során román katonák több mint 13 ezer zsidót gyilkoltak meg.

Kibic

IZRAELI SZÍNES

Izrael a világon elsőként betiltja a szőrmekereskedelmet

Izrael lehet a világ első országa, ahol törvény tiltja majd a szőrmekereskedelmet: Gila Gámliél környezetvédelmi miniszter szerint az ágazat etikátlan és erkölcstelen. Mivel a streimelnek nevezett szőrmekalap a hárédi közösség hagyományos népviseletéhez tartozik, a törvénytervezet vallási okból kivételt tesz.

A strámli marad

Izrael lehet a világ első országa, ahol törvény tiltja a szőrmekereskedelmet. A tervet az ország környezetvédelmi minisztere, **Gila Gámliél** vázolta fel, azzal érvelve, hogy a divatvilág bőr- és szőrmekereskedelme etikátlan és erkölcstelen. Szerinte a szőrmeipar világszerte állatok millióit gyilkolja meg leírhatatlan kegyetlenséggel – írja a Jerusalem Postra hivatkozva a Hvg.hu.

A tervek szerint a törvény csak néhány különleges esetben engedélyezi a szőrmekereskedelmet: tudományos, oktatási vagy vallási okokból továbbra is szerezhetünk szőrmét Izraelben – áll a minisztérium közleményében.

Ez utóbbi azért fontos, mert többek közt a hárédi közösség hagyományos népviseletéhez tartozik az a streimelnek nevezett kalap, ami főleg szőrméből van.

Ez utóbbit emelte ki több izraeli állatvédő szervezet is: szerintük nagyon pozitív a lépés, amely az izraeliek többségének véleményét is kifejezi, de a küzdelmüknek így még nincs vége, hiszen ezeknek a kalapoknak az előállítása is rengeteg indokolatlan szenvedést okoz.

Madárinfluenzás eseteket regisztráltak Izraelben

Nem elég, hogy a koronavírus folyamatosan sújtja Izraelt, most egy újabb fertőzéssel is meg kell küzdeniük.

A Jerusalem Post a Mezőgazdasági Minisztérium közleményére hivatkozva arról számolt be, hogy két madárinfluenzára utaló esetet diagnosztizáltak az országban.

Az elsőt a jeruzsálemi Bibliai Állatkertben rögzítették egy hattyúnál. A pozitív tesztet követően az összes szárnyas állatot izolálták, amit a földművelésügyi minisztérium eljárásának megfelelően hajtanak végre, amikor egy populációban madárinfluenza-törzs található.

A tárca közölte, hogy szorosan együttműködnek a Bibliai Állatkerttel a járvány megfékezésében, mivel a vírus a vadon élő madárpopulációkat, valamint az állatállományt és a baromfikat egyaránt károsítja.

A másik esetet egy tyúkólban fedezték fel Kibuc Revadimban. A minisztérium korlátozásokat vezetett be a térségben lévő gazdaságok számára, hogy megakadályozzák a járvány továbbterjedését más helyekre. A tyúkólban 19.000 szárnyas található.

Dr. Ram Katz, a mezőgazdasági minisztérium állategészségügyi szolgálatának baromfi-egészségügyi főorvosa a fertőzött gazdaság tíz kilométeres körzetében elrendelte a csirketelepek bezárását. A tárca tisztviselői folyamatosan figyelemmel kísérik a madarak populációját a karantén alatt.

Tel-Aviv a harmadik legkutyabarátabb város a világon

A nemzetközi kutyanap alkalmából közzétett felmérés szerint az izraeli városban van az egyik legjobb dolga a kutyáknak és a kutyásoknak.

A német Coya biztosítótársaság rendelte meg azt a felmérést, amelyben a világ 50 legkutyabarátabb városát próbálták megtalálni. Az eredményt a nemzetközi kutyanapon hozták nyilvánosságra.

A tanulmányban különféle szempontok alapján pontozták a városokat. Ilyen volt például a kutyák, a kutyabarát éttermek, a kisállat-kereskedések, a kutyafuttatók és más kutyás létesítmények száma. De megvizsgálták a kutyatartás költségeit, az elhagyott kutyák arányát, illetve hogy az önkormányzat mennyire szigorúan bünteti azokat a gazdákat, akik nem szedik fel kedvenceik után az ürüléket.

Kutyasétáltatás Tel-Avivban

Ezenfelül arra kérték az egyes városok lakóit, hogy értékeljék a lakóhelyükön a felelős kutyatartást, különös tekintettel arra, hogy a kutyatulajdonosok mennyire viselkednek felelősen az állataik után hátramaradt ürülék eltávolításának érdekében. Vagyis mennyire kell az utcákon kerülgetniük a lakosoknak a kutyaszart.

A lista első két helyén San Francisco és Seattle végzett. Utóbbi városban a legmagasabb az egy főre jutó kutyák száma: 246,67 eb minden 1000 lakosra. Az összesítésben a harmadik helyen végzett Tel-Avivban ez az arány 182,1 kutya/1000 ember, csak a már említett Seattle és Miami előzte meg ebben a kategóriában.

Tel-Avivban található viszont a legtöbb kisállat-kereskedés, és az első két helyezett városhoz képest Tel-Avivban több a kutyafuttató, illetve az állatorvos. A kutyatartás költségei viszont jóval magasabbak az izraeli városban. Tel-Aviv kilencedik helyen végzett a drágasági listán, amelyet Zürich vezet.

Néhány egyéb adat a felmérésből: Bázelben a legalacsonyabb a kidobott kutyák száma, míg New Yorkban a legmagasabb. Madrid szedi a legmagasabb bírságot azért, ha nem szedik össze a kutyaürüléket. Helsinki pedig a legtöbb kutyabarát szállodával büszkélkedhet.

Magyar város nem került fel az ötvenes listára.

Kibic

Izrael lakossága 9,2 millió fő

Több mint 150.000 fővel bővült Izrael népessége az elmúlt egy évben, közölte a statisztikai hivatal napokkal az új év kezdete előtt.

A lakosság száma a becslések szerint 9.246.000 fő, 1,6 százalékkal magasabb (tavaly 2,1%-kal nőtt), mint egy évvel ezelőtt. Az elmúlt esztendőben mintegy 170.000 csecsemő született, míg 44.000 ember halt meg.

További 25 ezer személy vándorolt be az országba, többségük a visszatérési törvény alapján, mely állampolgárságot biztosít mindenkinek, akinek van legalább egy zsidó nagyszülője.

Ez a szám nagy visszaesést mutat a tavaly ilyenkori adatokhoz képest – akkor mintegy 38.000 fő alijázott –, de még a két évvel ezelőttinél is alacsonyabb.

A növekedés lassulása ellenére a hivatal megtartotta tavalyi népesedési előrejelzéseit, amelyek azt jósolják, hogy a zsidó államnak 2024-ben 10 millió, 2048-ban 15 millió és 2065-ben 20 millió lakosa lesz.

Az izraeli zsidók a lakosság mintegy 74%-át teszik ki, 6.841.000 állampolgárt regisztráltak zsidóként. További 1.946.000 (21%) arab, a többiek, 459.000 (5%) más csoportok tagjai. A százalékos arány nagyjából megegyezik az előző évivel.

A 20 éves vagy annál idősebb zsidók közül 43,1% határozza meg magát világiként; 22,1% hagyománytisztelő, de nem túl vallásosként; 12,8% hagyománytisztelő, inkább vallásosként, 11,3% vallásosként, 10,1%-a pedig ultraortodoxnak vallotta magát.

A közlemény szerint a várható átlagos élettartam, amely a világon az egyik legmagasabb, kissé nőtt: 84,7 év volt a nőknél és 81 év a férfiaknál. Az átlagos szülési arány 3,01 gyermek/nő volt.

Az izraeliek mintegy 88,8%-a elégedett az életével – a zsidók 92%-a és az arabok 76%-a.

A koronavírus-járvány és az általa okozott gazdasági válság közepette azonban csak 62,6% elégedett pénzügyi helyzetével – a zsidók 66,3%-a és az arabok 50,8%-a.

A felmérésből kiderült, hogy a 20 éves vagy annál idősebb izraeliek 13,4%-a fontolgatja, hogy legalább öt évre külföldre költözik.

A felmérés szerint a 20 éves vagy annál idősebb izraeliek 83,9%-a vallotta egészségi állapotát jónak vagy nagyon jónak.

A hivatal évente kétszer teszi közzé a népesedési statisztikákat, a zsidó újév előtt és tavasszal, a függetlenség napja előtt.

ujkelet.live

Titkos járványkezelés ultraortodoxiában

A 12-es csatorna riportja szerint önkéntesek kiterjedt hálózata az ultraortodox területeken hónapok óta titokban több ezer koronavírusos beteget kezel az otthonában, az egyre inkább túlzsúfolt kórházak alternatívájaként, a hatóságok tudta nélkül.

A kezdeményezés az anticionista hárédi szektákban kezdődött, amelyek el akarták kerülni az izraeli kórházakat, de az egész közösségre kiterjedt. Otthoni kezelésben részesült több hárédi vezető, köztük a belzi cházid udvar feje, aki teljesen felépült.

A magánkezdeményezés szervezői azzal érvelnek, hogy programjuk jobb kezelést nyújt, mint amit a kórházak, egyben enyhíti az egészségügyi rendszerre nehezedő terhet, és hasonló kezdeményezést szorgalmaznak az ultraortodox közösségen kívül.

Legalább 170 ember, akit a titkos önkéntes hálózat kezel, jelenleg súlyos állapotban van, és a jelentés szerint több mint 2000 súlyos beteg részesült ebben a titkos kezelésben az elmúlt fél évben. A szervezők azt állították, hogy mindössze 10-15 betegük került kórházba, akik közül csak három halt meg.

A Jeruzsálem Mea Seárim körzetében található székhelyen készült felvételek számos orvosi felszerelést és Covid-19 tesztkészletet örökítettek meg.

A szervezők azt nyilatkozták a csatornának, hogy összesen 220 oxigénkoncentrátorral rendelkeznek több városban.

„Csak előzetes konzultációt biztosítunk” – mondta az egyik szervező, **Jichák Markovics** a Hasdei Amram szervezetből. „Egy orvos és egy nővér látogat az otthonukba vérmintát venni, mi pedig átadjuk a mintákat egy legális laboratóriumnak. Két labor dolgozik velünk.”

Markovics bemutatott egy listát 170 betegről, akiknek jelenleg orvosi felszerelésre van szükségük, hozzátéve, hogy az állam nem tud róluk, és mintegy 330 további ember van Jeruzsálemben, Bét Semesben, Bné Brákban, Asdodban, Modiin Illitben és Eládban, akiknek csupán gyógyszerre van szükségük a tünetek kezelésére, és akiket nem regisztráltak sehol.

Szerinte a listán szereplő 170 embert a kórházak súlyos állapotúnak ítélnék meg, ami azt jelenti, hogy Izraelnek csaknem 1000 súlyos Covid-19 betege van, nem pedig 824, amint arról az egészségügyi minisztérium beszámolt.

Markovics azt állította, az orvosok döntenek arról, hogy a kórházi ápolás mikortól elkerülhetetlen.

A csatorna riportjában az egyik önkéntes több súlyos állapotban lévő idős férfit látogatott meg, köztük egy 76 éves férfit, aki nem tudott beszélni, több napja légzési problémákkal küzdött, és az egészségügyi dolgozók naponta háromnégy alkalommal látogatták.

Nem volt hajlandó kórházba menni, a családja azt állította, azért, mert az nagyon veszélyes lenne, az ott kapott kezelés nem lenne kielégítő a túlterhelt rendszer miatt, és elszakadna a rokonaitól is.

A 12-es csatorna szerint a férfit végül akarata ellenére kórházba szállították, miután állapota romlott, és órákkal a forgatást követően elhunyt.

A projektben részt vevő orvosok, akik mind gyógyintézetekben dolgoznak, nem engedélyezték nevük közzétételét.

Egyikük azt mondta: „Én orvosként embereket kezelek. Nem az a célunk, hogy segítsünk az embereknek megkerülni a törvényeket. Célunk, hogy segítsünk a rendszernek, és levegyük róla a terhelést. Ez nem »állam az államban« kérdés.”

Az ultraortodox szervezők azonban másként gondolkodnak.

„Itt autonómia van, na és?” – mondta az egyik. „Loptunk valamit? Van valami veszély? Mi csak segítünk. A betegek lábadoznak, és szinte senki sem hal meg, ezért az emberek mondhatnak, amit akarnak, én ezt életmentésnek tekintem.”

ujkelet.live

Interjú Taly Shaullal

A Mazsihisszel közösen azon kell majd dolgoznunk, hogy erőnket, erőforrásainkat, tudásunkat és tapasztalatunkat egyesítve olyan fenntartható biztonsági hálót tudjunk létrehozni, amely a magyar zsidó közösség minden tagja számára elérhető – nyilatkozta Taly Shaul, a Mazs Alapítvány ügyvezető igazgatója. Taly Shault annak apropóján kérdeztük, hogy az alapítvány alapítói jogai a Mazsihiszhez kerültek.

Ön eredetileg izraeli, de már évtizedek óta Magyarországon él, és évek óta magyar állampolgár is. Miért és hogyan került hazánkba?

Eredetileg azért jöttem ide, mert sok évvel ezelőtt Olaszországban megismerkedtem azzal a férfival, aki később a férjem lett. Ő magyar, és a gyerekeink magyarok és izraeliek is. Ugyanakkor talán a legjobban a munkámmal függ össze a valódi oka annak, hogy itt maradtunk és Magyarországon rendeztük be az életünket. Azok az értékek, amelyeket a Mazs Alapítvány képvisel számomra, és amelyekért nap mint nap dolgozom, a legfontosabb erkölcsi értékek számomra.

Melyek ezek az értékek?

A zsidóságnak sok fontos értéke van, amelyek meghatározzák az életünket és kereteket adnak neki. Sokféleképpen lehetünk zsidók. Számomra a legfontosabbak, amelyekhez az életemet igazítom és amelyeket mind a JDC, mind pedig a Mazs képvisel, azok az egymás iránti felelősség, a betegek és a rászorulók megsegítése, a tikkun olam és az adományozás, az adás kötelessége. Ezeket a munkánk során az Alapítványnál nap mint nap gyakoroljuk.

Huszonöt éve dolgozik az Amerikai Joint által alapított Mazs Alapítványnál. Hogyan változott ezalatt az Alapítvány?

Nagyon sokat változott. A támogatás célja ugyanaz maradt, hiszen az elv, amely a zsidó értékeken alapul, nem változott. Ami változott, az a megközelítés, vagyis a programok felépítése. Eleinte a JDC-Mazs a felmerülő igényekre válaszolva pénzügyi támogatást adott a zsidó közösség intézményeinek, például a Páva utcai kóser konyhának, a Szeretetkórháznak és az idősotthonoknak, valamint anyagi segítséget kezdtünk nyújtani a holokauszttúlélőknek. Ezzel egy időben teremtődtek meg a Szarvasi Zsidó Ifjúsági Tábor és a Bálint Közösségi Ház alapjai. Később a közösség és intézményei egyre erősebbek lettek, a holokauszttúlélők pedig a német és a magyar kormánytól pénzbeli támogatást kezdtek kapni. A Mazs hozzáigazította működését ezekhez a változásokhoz: szolgáltatásokat kezdtünk nyújtani, a direkt pénzbeli támogatásaink pedig csökkentek, majd megszűntek. Így a hangsúly egyre inkább a jóléti szolgáltatásokra, a közösségépítésre – például Bálint Ház, HUB, Judafest, ZSIFI – és a Tikkun Olam programokra helyeződött át. Az évek során a Mazs Alapítvány legfontosabb fókusza a holokauszttúlélők különböző szolgáltatásokon keresztül történő megsegítése lett, amihez hozzáadódtak a rászoruló gyerekes családoknak szóló támogatások.

Most nagy változás történik a Mazs Alapítvány életében. Jövőre lesz 30 éve, hogy a szervezetet az Amerikai Joint megalapította, az idei nyár végén azonban az alapítói jogokat átadta a Mazsihisznek. Mit jelent ez a gyakorlatban?

A Mazsihisz már nagyon sok éve együttműködik a Jointtal és a Mazs Alapítvánnyal. A munkavégzésünk tere, az irodáink is nagyrészt a Mazsihisz tulajdonában lévő Síp utca 12. épületben vannak, illetve a JCC Budapest – Bálint Ház Révay utcában lévő épülete is a Mazsihisz tulajdona. Az Amerikai Jointnak pedig mindig is az volt az elve, hogy addig támogatja a különböző országokban közvetlenül a programokat, amíg a helyi zsidó közösség meg nem erősödik annyira, hogy átvegye azok működtetését. Ekkor átadja a programokat a helyi közösségi ernyőszervezetnek. Ez nekünk közel 30 évig tartott, de a terv eredetileg is az volt, hogy a Mazs tevékenységeinek fenntartása a helyi közösségbe kerüljön át. Így ez most egyszerre valaminek a kezdete és egy hosszú folyamat vége is. A Mazs mindig is politikától és felekezettől független közhasznú szervezet volt, és az marad a továbbiakban is. Önálló jogi személyként az alapítói jogok átvétele annyiban jelent változást számunkra, hogy az Alapítvány kuratóriumának tagjait, akik felügyelni fogják a Mazs munkáját, a Joint helyett az új alapító, a Mazsihisz fogja kinevezni.

A Mazs kapcsolatban marad-e az eredeti alapítóval, az Amerikai Jointtal?

Igen, mindenképpen, hiszen az Amerikai Joint elkötelezte magát a Mazs egyik projektje, a Jaffe Zsidó Családsegítő Szolgálat támogatására, amelyet egyébként korábban is segített. Ezenkívül a Mazs ugyanúgy tud majd pályázni a Jointhoz támogatásért, mint az összes többi zsidó civil szervezet.

Annak idején a Jaffe Családsegítő támogatására hozták létre a Síp utcában lévő Narancsliget Adományközpontot is. Ez most a koronavírus-járvány kezdete óta zárva tart. Van-e tervük a folytatásra?

A Narancsliget Adományközpontban generált adományok valóban a Jaffe Zsidó Családsegítőt hivatottak leginkább támogatni. Ez izraeli modell, ami a skandináv országokban is működik: vagyis valamely szociális missziót egy bevételt, támogatást generáló programmal kötünk össze. A Narancsligetről az évek során kiderült, hogy ennél sokkal több. Az adományozás kultúráját propagálva a felelősségre nevel. De nem mindegy, hogy mit akarunk másnak odaadni. Az Adományboltot vezető kolléganőm tartott már iskolákban interaktív előadásokat, ahol azt beszélték át a gyerekekkel, hogy mit érdemes vagy szabad adományként adni.

Az Adománybolt szimpatikus a környezettudatosan gondolkodó embereknek is: hiszen aki itt vásárol vagy ide viszi el a neki már nem kellő dolgokat, az kicsit kilép a tömegtermelés körfogásából és a hulladéktermelésből.

Az Adományboltban el lehet tölteni a kötelező közösségi szolgálat óraszámait is, így az önkéntesség számára is remek helyszín. Persze nem csak középiskolás önkénteseink vannak – hálásak vagyunk azoknak, akiknek egyáltalán nem kötelező önkénteskedniük, és mégis segítenek nekünk a Narancsligetben a közösség miatt vagy micvéből. Azt talán kevesebben tudják, hogy a Narancsligetből sokszor adományozunk ruhákat, cipőket hajléktalanokat támogató budapesti szervezeteknek, valamint vidéki civileknek is, akik mélyszegénységben élő közösségeknek próbálnak időről időre segíteni. Szóval a Narancsligetben nagyon sok lehetőség rejlik. Szeretnénk még az idén ismét elindítani az Adományközpontot, ha lehet, mihamarabb, mert rengeteg igény érkezik hozzánk a kinyitásra. A járványhelyzet miatt azonban ki kellett dolgoznunk a legbiztonságosabb módot, ami ezt lehetővé teszi.

Ön szerint mi a mai magyar zsidó közösség legnagyobb kihívása?

Számos kihívással küzdünk, és ezek közül a mi szempontunkból azt tartom a legnagyobbnak, hogy hiányzik egy olyan átfogó, kidolgozott, megszervezett és finanszírozott szociális támogatási struktúra, amely a zsidó közösség minden rászoruló tagjának tudna segíteni. Gondolok itt elsősorban a második generációra, akiket a soá öröksége súlyosan traumatizált. Tudván, hogy a támogatás szintje nem tudja elérni sosem azt, ami a túlélők traumájának kompenzációjaként lépésről lépésre ki lett dolgozva (a német kormány, illetve a Claims finanszírozásában), mégis szükség van rá, hogy felépüljön egy olyan rendszer, amely őket segíti, és amelybe az egész közösség bevonható.

A Mazs Alapítvány támogatási programjainak mi lenne a jó irány a jövőben?

A legfontosabb feladatunk, hogy a Claims Conference támogatásával gondoskodjunk a holokauszttúlélőkről, és biztosítsuk, hogy minél tovább, minél jobb minőségben éljenek méltóságban, az otthonuk biztonságában. Amikorra pedig a Claims Conference támogatása véget ér, azt kell majd megoldanunk, hogy úgy diverzifikáljuk segítő tevékenységeinket, hogy mindehhez a pénzügyi hátteret is biztosítsuk. A Mazsihisszel közösen azon kell majd dolgoznunk, hogy maximalizáljuk a közösség tagjainak nyújtható támogatást, hogy erőnket, erőforrásainkat, tudásunkat és tapasztalatunkat egyesítve egy olyan fenntartható biztonsági hálót tudjunk létrehozni, amely a magyar zsidóság minden tagja számára elérhető.

Mojzes Ivrat rovata

Mennek az úton

Két zsidó megy az úton. Beszélgetnek. Egyszercsak az Egyik; „No várjunk csak, ide be kell mennünk, mert az nem lehet...”, és már mennek is. Hívja az üzletvezetőt, és mondja, és mondja... A Másik pedig dühöng magába; „A francba, hát ilyen nincs! Ennyit dumálni! És ugyanazt elmondja háromszor is!” Rohadtul tekeri a szót, szegény üzletvezető meg csak pislog, és a végén mindent megígér. „Hát minden jót, a viszontlátásra!”, mondja most már az Egyik vigyorogva, még kezet is fog, oszt ki az üzletből, és mennek tovább.

Tulajdonképpen azért indultak el, mert a Másik megkérte az Egyiket, hogy kísérje el egy hivatalba, mert valamit el kéne intézni, és annak olyan jó szúrós a szeme. Hát oda is érnek, és keresik a hivatalvezetőt. Bemutatkozás, és a Másik kezdi mondani a problémáját. A hivatalvezető valamit közbe akar vetni, és el is kezdi mondani, hogy hát a belső szabályzat szerint... Nu, erre a Másik röhögve; „Szabályzat?! És a józan ész? Kedves uram...” és mondja, és mondja... Az Egyik pedig dühöng magába; „A francba, hát ilyen nincs! Ennyit dumálni! És ugyanazt elmondja háromszor is!” Rohadtul tekeri a szót, szegény hivatalvezető meg csak pislog, és a végén mindent megígér. „Hát minden jót, a viszontlátásra!”, mondja most már a Másik vigyorogva, még kezet is fog, oszt ki a hivatalból, és mennek tovább...

...és beszélgetnek az úton, és mennek tovább...

Hiába, hát ezek ilyenek...

(én is...)

Egyre csökken Európa zsidósága

A londoni székhelyű Zsidó Politikai Kutatóintézet tanulmánya 1,3 millió embert tart számon, akik zsidónak vallják magukat Európában, az Egyesült Királyságban, Törökországban és Oroszországban. Ez a szám közel 60 százalékos csökkenést mutat 1970-hez képest, amikor is 3,2 millió zsidó élt ugyanezen a területen.

Nyugat-Európa elveszítette zsidó lakosságának 8,5%-át az elmúlt ötven évben. Ma alig több mint egymillió zsidónak ad otthont, szemben az 1970-es 1.112.000-rel.

Különösen a németországi zsidóság van rossz helyzetben ebben a mutatóban, az ottani közösség több mint 40 százaléka 65 évesnél idősebb, míg kevesebb mint 10 százaléka 15 év alatti. Ugyanez a helyzet Oroszországban és Ukrajnában is, és ez a magas halálozási arányt és a jövőben elkerülhetetlen népességcsökkenést vetíti előre a tanulmány szerint.

Ez vitathatatlanul a legátfogóbb felmérés a zsidóság demográfiai állapotáról, amelyet valaha készítettek Európában. Hivatalos népszámlálási adatokon és az egyes közösségek által szolgáltatott információkon alapul.

A tanulmány azt is megjegyzi, hogy ma Európában további 2,8 millió olyan ember él, akik jogosultak az ősi gyökerek alapján bevándorolni Izraelbe, tehát legalább egy zsidó nagyszülővel rendelkeznek.

Az európai zsidóság demográfiája teljesen más lett volna a holokauszt hatása nélkül. De a népirtás 76 évvel ezelőtt történt, és a ma tapasztalható, a hanyatlást előidéző tendenciák némelyikének nincs sok köze a soához – mondta a jelentést készítő **Sergio Della Pergola** a Zsidó Távirati Ügynökségnek.

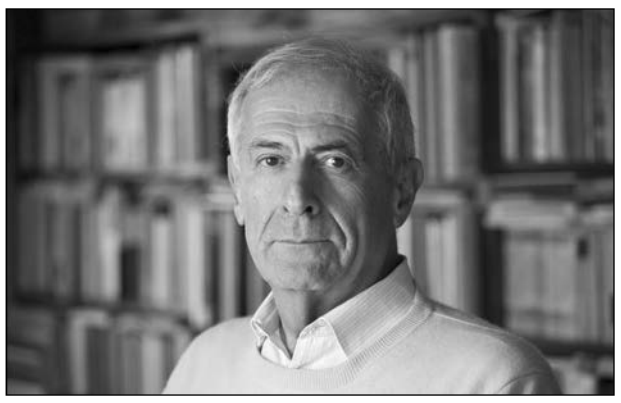

Sergio Della Pergola

E tendenciák között szerepel a növekvő házasságkötési arány és a zsidó párok szaporodási arányának csökkenése, amely része az elmúlt évtizedekben a születési arány egész Európában tapasztalt szélesebb körű visszaesésének.

Az európai zsidók 1900-ban a világ zsidóságának 83%-át képviselték, ma pedig a világ teljes zsidó népességének csupán kilenc százalékát teszik ki.

A jelentés megállapításai szerint az Európában élő izraeliek száma is meglepő, és ellentmond azoknak a becsléseknek, amelyek szerint csak Berlinben tízezrek élnek. A felmérés szerint csak mintegy 70.000 izraeli születésű ember él az egész kontinensen, több mint a fele az Egyesült Királyságban, Németországban, Franciaországban és Hollandiában.

Az izraeliek viszont stabilizáló erőt jelentettek a nagyon kicsi közösséggel rendelkező országokban, így például Norvégiában, Finnországban és Szlovéniában a teljes zsidóság több mint 40 százalékát teszik ki. Ugyanez a mutató 20-30 százalék Spanyolországban, Dániában, Ausztriában és Hollandiában, és több mint 10 százalék Luxemburgban.

Összességében azonban a tanulmány szerint az európai zsidóság átalakulásának csökkenő tendenciája valószínűleg nem fordul meg.

A demográfiai trendek csak kivételes körülmények között változtatják meg gyökeresen a pályájukat – írták a szerzők, akik azonban hozzátették: *ilyen változások az európai zsidó demográfiában az elmúlt száz évben valóban nem csak egyszer fordultak elő.*

Sírköveket rongáltak meg Kecelen

Sírköveket döntöttek le és törtek össze a keceli zsidó temetőben. A fenntartó önkormányzat és a sírhelyek gondnoka feljelentést tett a rendőrségen.

Szomorú a látvány a keceli zsidó temetőben, ahol három síremléket is ledöntöttek. Brutális pusztítás nyomait mutatják az összetört sírkövek, amelyek közül egyet talán helyre sem lehet állítani, teljesen újat kell helyette építeni. Egy másik közeli síremlék helyét pedig szemmel láthatóan korábban emberi fekáliával szennyezték be.

Az önkormányzat a közösségi médiából értesült arról, hogy a helyi zsidó temetőben rongálás történt. A város vezetése megtette a szükséges lépéseket a hatóságok felé, feljelentést tett az ügyben a rendőrségen – tájékoztatta a helyszínen a baon.hu-t **Radva Zoltán**, a keceli önkormányzat városgazdálkodási csoportjának vezetője. Információink szerint a sírrongálás kapcsán bejelentést tett a rendőrségen a temető gondnoka is.

Úgy tudjuk, hogy a műemlék temető a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének tulajdonában van, az üzemeltetését viszont a keceli önkormányzat látja el. A város vezetése a történtekről tájékoztatta a Mazsihisz vezetőségét is.

A városgazdálkodási csoport vezetője csak megbecsülni tudta az előzetes tájékozódás alapján a síremlékek helyreállításának költségét, ami Radva Zoltán szerint az erkölcsi károkozáson túl több százezer forintba fog kerülni, amit az önkormányzat vállal magára. A csoportvezetőtől megtudtuk azt is, hogy az önkormányzat máris hozzálátott a helyreállítható sírhelyek rendbehozatalához, a komolyabb kárt szenvedett egyik sírhely felújításához a kőfaragókon kívül a Mazsihisz szakembereinek véleményét és közreműködését is kérni fogják. **baon.hu**

Utolsó felvonás

(Képzelt beszély az egykori zsinagógánál)

Tisztelt ünneplők, kedves hölgyek és urak!

Őszinte leszek: előre leírt szöveggel készültem, amit azonban zsebre tettem, és a friss, hirtelen jött gondolataimra, emlékmorzsáimra hagyatkoznék, remélem, ez nem zavarja önöket.

Nos, azzal kezdem, hogy az épület láttán az egyik szemem zokog, és a másik is. Ezt a mondást apámtól örököltem, aki gyakori látogatója volt annak idején ennek a háznak, amikor még zsinagóga volt. Nem örülök, nem ünneplek, hanem siratom az egykori felmenőim és a többi helyi család adományaiból, keresményéből emelt, elhurcolásukig általuk fenntartott, működtetett, valaha a környék legszebb imaházát, a térség zsidóinak közös hajlékát.

Igen, siratom a régi zsinagógánkat, és nem tudom ünnepelni a mostani, mindenféle újszerű anyaggal, anyagból felújított, átépített, itt-ott cicomázott, és hogy is mondjam... nem is tudom miféle építményt. Jó, jó, már nem esik be eső a tetőn, nem fészkelnek a karzaton galambok, verebek, nem süvít be szél a díszes ablaküvegek helyén.

Tudom, rég nem kerülgették már az itt létesült raktár munkásai, targoncái a faragott padsorokat, mert a szomszédban volt áruház is tönkrement. Ki tudja az ünneplők közül, hová lettek innen az eredeti, míves lámpaoszlopok, csillárok, falikarok, márványlépcsők? Az is felkavar engem, hogy e szent hajlék kánikulában is hűvös csarnokában évtizedekig falatoztak az itt dolgozó rakodók, raktárosok.

Őszintén megmondom, zavar engem a mostani elnevezés, miszerint ez a ház a körzet kulturális központja. Kulturális? Az elűzött zsidók imahelyét erőszakkal kiürítették, gazdáit, híveit, e község zsidóit munkaszolgálatban, gettóban, birodalmi lágerekben igyekeztek megsemmisíteni. Nem a kultúra jut hát eszembe a megbecstelenített és mára kiglancolt falak láttán. Az üldözők kultúrája költözik ide? Merthogy zsidó kultúrának nyomát nem látni. Talán egy-egy botlatókő vagy egy-egy falra helyezett névtábla jelezhetné, hogy kik építették, kik használták a vallási helyet, míg aztán ezt lehetetlenné tették választott hazájuk Hitler-imádó urai: politikusok, csendőrök, katonák, hivatalnokok, vasutasok, sok szomszéd...

Elégedetten ünnepelik most, hogy kultúrát terjesztő intézményük lesz? Szó se róla, megtehetik, mert az eredeti gazdák, valaha imára, hitük szerinti ünnepekre gyülekező zsidó nők, férfiak, gyerekek itt már nincsenek.

A második sor szélén hiába csóválja kedves uram a fejét, semmi oka, hogy rosszalja a mondottakat. Azt ugye tudja, hogy majdnem ezer itt élt zsidót vett lajstromba 1944 tavaszán a község csendőrsége. Név, születési idő, anyja neve, lakcím... Persze, tudjuk, felsőbb parancsra... Azt is parancsra tették, hogy előbb a téglagyárba gyűjtötték apáinkat, anyáinkat, féltestvéreinket, nagyszüleinket, majd onnan a vasútállomásra hajtották őket, ahol marhavagonok ajtaját zárták rájuk. Tudja, hogy két bádogvödör szolgálta a komfortjukat? Az első állomás a közeli nagyvárosban felállított gettó volt. Annak „minőségét” az egyik főbelügyér személyesen inspiciálta, írták az akkori újságok. Majd Auschwitz és a többi halálosztó tábor. Tudják, hányan élték túl a munkaszolgálatot, a táborokat? Az ide visszajöttek száma nem érte el a háromszázat. Ők vésették fel az elpusztítottak nevét a temetőben emelt emléktáblára. Ezt már nem látni a temetőben. Nem furcsa ez önöknek? Én úgy gondolom, maguknak, a gyerekeiknek nap mint nap látniuk kellene a neveket. Ha majd könyvtárba jönnek ide, ha dalestre, ha gyűlésre, ha kiállításra vagy lakodalomba. Ezért mondtam az előbb a botlatókat, a névtáblákat. Emlékeztessék a ma itt élőket, hogy egykoron kik építették, használták e régi épületet, akiknek halálában részben közreműködtek e község múltbeli hatóságai, és számos akkori lakója is. Hogy lássa az utókor, valakik elpusztítása révén juthatott hozzá az itteni közösség az itteni zsidó múlt javaihoz. Sok más településen így volt ez.

Nem vagyok meghatódva attól és eszembe sincs hálálkodni, hogy nagyrészt az ország pénzén újították fel múltbéli házunkat. Ez nem lehet ok az ünneplésre, a hálálkodásra. Azért nem, mert nem önként hagyták el apámék a hitük házát. Kiutálták, kiűzték, elhurcolták innen őket, többségük vissza sem tért: az innen munkaszolgálatra vezényeltek, a deportáltak közel nyolcvan százaléka soha nem láthatta többé e helyet, hittestvéreit, családtagjait – és nem zsidó szomszédait, bár utóbbiak közül sokuk talán nem is számolt viszontlátással... A hatvanas évek elején már csak négy-öt zsidó élt itt, és a papíron még működő hitközség vezetője nem jószántából írta alá a zsinagóga elidegenítésének szerződését. Azt üzenték neki elöljárói: csak úgy menthető meg a már hívek nélküli épületünk, ha az állam megveszi. Zsinagógából így lett raktár, majd romhalmaz. Az állam zsákmánya lett, amit most nagy kegyesen megmentett az enyészettől saját magának. Jár ezért köszönet és hála? Részemről nem.

Telefonáltam külföldön élő egykori iskolástársamnak, jöjjön el a zsinagóga mai épületének avatására. Hosszan hallgatott, majd ezt mondta: te normális vagy? Anyám, apám negyvenöt előtti családjának húsz tagja nem láthatta soha többé egymást, a zsinagógát, szülőfaluját. Három féltestvérem volt apám részéről: két bátyám, egy nővérem – egyikük sem érte meg a bár micváját, bát micváját. Ünnepeljem, hogy nincs és nem is lehet zsinagóga a zsinagóga? Nem megyek.

Használják békével, ha úgy tetszik, a kultúra házaként a szó szerint átkeresztelt zsinagógát, ám ne felejtsék, hogy hány áldozat élete árán szerezték meg a helyi zsidóság egykori javait. Igen, a többes szám indokolt, mert itt szemben állt az egykori zsidó iskola, az is a községé lett, nem beszélve a fő utca tucatnyi zsidó boltjáról, kisüzeméről, lakóházáról, a néhány száz hektár szántóföldről.

Talán sokuknak nem tetszik, de avatóünnepség, ezt követő szendvicsmajszolás, koccintás helyett én szívem szerint aszkarát tartok itt és most. Ha nem lenne, hozok majd a könyvtárukba egy zsidó lexikont, hogy aki nem tudja, elolvassa, mit jelent az aszkara...

Politzer Tamás

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák: mondAt Kft., **www.mondat.hu**
Felelős vezető: Nagy László
ISSSN 0133-1353

Hírek, események röviden

– Zenepedagógiai délelőtt. Király László Mezei András verseire írt Magyar holokauszt 1944 című dalciklusa néhány részletének ősbemutatóját hallgathatják meg többek között az érdeklődők Altorjay Tamás (ének) és Maczelka Noémi (zongora) előadásában 2020. november 24-én, kedden, 11 órakor Szegedről. Az online elérhetőségekről a vantustarsasag.hu oldalon tájékozódhatnak.

APRÓHIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jungoras.hu

Pedikűr-manikűr! Várjuk kedves vendégeinket a Lollo szalonban, a 1085 Bp., Gyulai Pál utca 6. szám alatt. Bejelentkezés: pedikűr, lábápolás: 06-30-210-3271; kézápolás, manikűr, műkörömépítés: 06-30-556-4696.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, névjegykészítés, diplomakötés, könyvnyomtatás a Mammut III. em. 312-es üzletben és a Balogvár u. 1. alatt. Messinger Miklós, www.rcontact.hu, +36-20-934-9523.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, postai képes levelezőlapokat. Tel.: 06-1-322-8439; 06-20-522-5690.

A náci apám Auschwitzba küldte az embereket, én zsidó lettem

Miután Bernd Wollschlaeger szembesült a szörnyű valósággal, áttért a zsidó vallásra és csatlakozott az izraeli hadsereghez.

Bernd Wollschlaeger a németországi Bambergben, egy bajor városban nőtt fel. Gyerekként azt tanulta, hogy a holokauszt hazugság, és az apja, Arthur Wollschlaeger háborús hős volt.

Arthur felmenői is katonák voltak, őt magát Hitler személyesen tüntette ki, ám élete mégsem ért fényes véget, 1945-ben börtönbe zárták. Egyetlen fia, Bernd 1958-ban született meg.

Mindig a fényes múltról mesélt nekem, mondja a 62 éves Bernd. *A házunkba járó barátai a régi szép időket ünnepelték, és azt mondták, hogy apám egy hős volt.*

Az első kérdések a fiúban a saját szomszédjaik kapcsán merültek fel. A történelem fricskája, hogy Wollschlaegerék egy olyan férfi özvegyének házában éltek, aki megpróbálta meggyilkolni Hitlert. Bernd sokat játszott az özvegy gyerekeivel, írja a Jewish News.

Az apám mindig azt mondta, hogy ezek az emberek árulók. De amit én ott láttam, az épp ennek az ellenkezője volt, mesélte.

A fordulópontot mégis az jelentette, amikor az 1972-es müncheni olimpián palesztin terroristák meggyilkoltak 11 izraeli sportolót és edzőt.

Felszakadtak a sebek, és azt kérdeztem magamtól, miért zavar engem, hogy ismét zsidókat ölnek Németországban, mondta Bernd, aki egyre kevésbé értette, az apja miért mondja, hogy erről a mészárlásról is a zsidók tehetnek, akik újra tönkreteszik a németek hírnevét a világban.

A tömeggyilkosság kapcsán kezdett Bernd azzal foglalkozni, mi történhetett korábban az országban a zsidókkal. Végül a fiú tanárai mondták el neki a valóságot. *Teljes sokként ért az igazság, hiszen apámra hősként tekintettem. Megkérdeztem őt, de azt mondta, hogy a tanáraim kommunisták és a holokauszt meg sem történt.*

Később egyre inkább összeálltak a hiányzó láncszemek, és végül látott egy képet apjáról, ahol Heinrich Himmler mellett foglalt helyet. Aztán pedig kiderült számára, hogy az apja egysége zsidó falvakat támadott meg Oroszországban, embereket gyilkolt le, valamint a tankjaikhoz szigetelőanyagként tóratekercseket használtak fel. És arra is rá kellett döbbennie, hogy az apja embereket küldött az auschwitzi haláltáborba.

Pontosan tudta, mi történik Auschwitzban. Részt vett a zsidók legyilkolásában, mondta Bernd.

A fiatal férfi szeretett volna többet megtudni a zsidókról, és megkérte az egyik tanárát, egy korábbi jezsuita szerzetest, hogy segítsen neki. A pap elvitte őt egy vallásközi találkozóra, ahol izraeli zsidók és arabok voltak jelen. Itt találkozott Bernd egy izraeli lánnyal, akivel egymásba szerettek. Három hónappal később a férfi Izraelbe utazott, ahol a lány családja nagy szeretettel fogadta. Ez az út mindent megváltoztatott.

Bernd egy tóratekerccsel

Kiderült, a lány apja német zsidó, és ő maga is volt Auschwitzban.

Azt mondta, nem utálja a németeket, de érdekelte, tanulunk-e arról, amit a nácik elkövettek a zsidók ellen. Azt válaszoltam, hogy nem eleget, magyarázta Bernd, aki ezután ellátogatott a Jad Vasembe, és ott szembesült a teljes valósággal.

Amikor visszatért Bambergbe, felajánlotta segítségét a helyi zsidó közösségnek sábesz gojként, és minden pénteken és szombaton elment a zsinagógába. Szép lassan megismerkedett a zsidó szokásokkal, a nyelvvel, a liturgiával, és egyre jobban távolodott a saját családjától.

A nagy pillanat akkor jött el, amikor megkérték, mondjon kádist egy öreg barát sírjánál, aki család nélkül halt meg. A férfi a Sonderkommandóban dolgozott a holokauszt idején.

Amikor elmondtam a kádist, tudtam, hogy átléptem egy határt, hogy nem vagyok többé német, vallotta be.

Bernd ezután tért át a zsidó vallásra. A folyamat hosszadalmas volt, két évig elutasították, de végül sikerrel járt, és 1986-ban ortodox zsidóvá avatták Németországban. Ekkor a férfi az orvosi egyetemet végezte, és elhatározta, hogy csatlakozik az izraeli hadsereghez egészségügyi vonalon. Amikor el akart köszönni az apjától, az nem volt hajlandó beszélni vele, árulónak nevezte.

Arthur 1987-ben halt meg. A fiához írt levelében megtiltotta, hogy részt vegyen a temetésén, hogy a nevét használja, és hogy valaha ellátogasson a sírjához. Ismét árulónak nevezte a fiát, akinek az anyjával való kapcsolata is megsínylette az áttérést.

Bernd 1991-ben hagyta el Izraelt, akkori feleségével az USA-ba költözött. 1995-ben elváltak, ma a férfi háziorvosként dolgozik Floridában, három gyereke van, akiket mind a zsidó vallás szerint neveltek fel.

Arthur Wollschlaegert Bambergben temették el, nem messze a sírkert azon részétől, ahol a zsidók nyugszanak.

Kibic

Rendhagyó brisz a Ben Gurionon

Egy osztrák nagypapát az a megtiszteltetés érte, hogy meghívták unokája körülmetélésére, de a beutazásra vonatkozó izraeli járványügyi rendeletek miatt nem engedték őt belépni az országba.

A család azonban nem adta fel, és a reptéren is működő szállodalánchoz (Fattal) fordult, amely örömmel tett eleget a furcsa kérésnek.

A hotel egy steril szobát nyitott a család részére, így anélkül, hogy az ország területére lépett volna, a nagypapa karjaiban tarthatta unokáját, miközben az felvételt nyert Ábrahám szövetségébe.

Az ünnepség végén a nagyapa visszarepült Ausztriába.

ujkelet.live

Gyógyszer- és MRI-támogatás

Továbbra is igényelhetnek esetenkénti (tehát nem állandó) támogatást szociálisan rászoruló betegek az alábbiakhoz:

– Átlagosnál drágább gyógyszerek beszerzése. Például átlagosnál drágábbnak tekinthető egy 5000 Ft árú gyógyszer is kb. havi 100.000 Ft nettó munkabér vagy nyugdíj mellett. A támogatás összegének felső határa nincs rögzítve, de tájékoztatásul közöljük, hogy az eddigi gyakorlatban 50.000 Ft volt a legnagyobb gyógyszertámogatásunk.

– Magánorvosi MRI-vizsgálat elvégeztetése rosszindulatú daganat kiderítése céljából. Ehhez támogatást akkor lehet igényelni, ha az állami egészségügy csak túl késői időpontra tudja vállalni az MRI-vizsgálatot.

Részletesebb tájékoztatás és az igényléshez szükséges adatlap a következő telefonszámon kérhető: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

NAPTÁR

November 20. péntek	Kiszlév 4.	Gyertyagyújtás: 3.44
November 21. szombat	Kiszlév 5.	Szombat kimenetele: 4.52
November 27. péntek	Kiszlév 11.	Gyertyagyújtás: 3.39
November 28. szombat	Kiszlév 12.	Szombat kimenetele: 4.48

Válámi ván, dé ném áz igázi

Arkagyij Rajkinra emlékezünk

1911. október 24-én született Arkagyij Rajkin színész, humorista, a Szovjetunió egyik legnépszerűbb színművésze, nevéhez fűződik a magyarul előadott szállóige, a Válámi ván, dé ném áz igázi.

Egy rigai zsidó fakereskedő családjában jött a világra; vallásos nevelést kapott, s élete végéig beszélte a jiddis, az orosz, a fehérorosz és a német nyelv ott használt furcsa keverékét. Az 1920-as évektől laboratóriumi technikusként dolgozott, közben dacolva szülei ellenkezésével, elvégezte a színművészeti főiskolát.

Színpadra először egy opera pantomimszerepében lépett, de gyorsan kiderült, hogy ennél többre hivatott. Hamarosan a Drámai Színház tagja lett, 1939-ben Chaplin-számával megnyerte az esztrádművészek összszövetségi versenyét. A második világháború alatt a frontkatonáknak játszott, később azon kiváltságosok közé tartozott, akik külföldön is felléphettek.

Rajkin jellegzetes humora leginkább konferansziéként bontakozott ki, eltérő jellemeket személyesített meg, görbe tükröt tartva az ellentmondásos világ elé. Milliók nevettek és sírtak szatirikus, a pantomim és a drámai monológ elemeit felhasználó műsorain, amelyeknek hősei a valós életből vett figurák voltak. Előadásait szívesen látogatták a szovjet vezetők, nagy rajongója volt a szovjet bürokrácia ellen harcot indító Nyikita Hruscsov is, Vlagyimir Putyin kormányfő szülei pedig Rajkin egyik előadásán találkoztak először. Egy mondás szerint a Szovjetunióban *a legértékesebb nem hivatalos fizetőeszköznek* egy Rajkin-előadásra szóló belépőjegy számított, őt és társulatát sokszor küldték mintegy szelepként a Szovjetunió olyan vidékeire, ahol feszültségek mutatkoztak.

Rajkinnak voltak ellenségei is: rendszeresen kapott (névtelen) antiszemita leveleket, a leningrádi káderek szovjetellenesnek tartották a bürokratákat pellengérre állító komikust. Szerencséjére Hruscsov utóda, Brezsnyev is kedvelte, és társulatával Moszkvába hívta. Szatírába illik, hogy Rajkin monológjainak jelentős részét az a Mihail Zsvanyeckij írta, aki szovjetellenesnek tekintett humora miatt jószerivel csak közönségtalálkozókon szerepelhetett. A Rajkin nevével összeforrott Szatyirikon színház felépítése is egy általa előadott paródiába illett volna: egy épülő, majdnem kész mozit alakítottak át színháznak, de mellette felépítettek egy új mozit. A Szatyirikon színház 1991 óta Rajkin nevét viseli, halála után fia kezébe került az irányítás.

Rajkin külföldi fellépésein ügyelt arra, hogy a helyi közönség nyelvén is megszólaljon. Magyarországon először 1961-ben járt, utoljára 1986-ban. Azóta is legendásak jellegzetes akcentusával magyarul mondott szavai: válámi ván, dé ném áz igázi, avagy a nyúlról szóló monológ: á nyúl el-szem-te-lene-dett.

Rajkin, aki szovjet emberek nemzedékeinek segített abban, hogy átvészeljék a nehéz időket, 1987. december 23-án halt meg Moszkvában. Sírja a Novogyevicsi temetőben található, ahol tiszteletére egész alakos szobrot emeltek. Megkapta a Szovjetunió népművésze elismerést, a Szocialista Munka Hőse kitüntetést, s a Szovjetunió Lenin-díjas kiváló művésze volt. Születésének századik évfordulóján Moszkvában a művészetével foglalkozó nemzetközi konferencia tanácskozott, szeptember 1-jén pedig az orosz bank ezüst pénzérmét bocsátott ki a portréjával.

Papageno

Okostelefonnal Szeged zsidó múltjáról

Az alkalmazás célja, hogy az érdeklődők szórakoztató módon, önállóan is felfedezhessék Szeged gazdag zsidó kulturális örökségét, és megismerkedhessenek a városban található építészeti emlékekkel, valamint az azokhoz kapcsolódó érdekes történetekkel.

Az új okostelefonos alkalmazás négy nyelven – magyarul, angolul, románul és szerbül – mutatja be a város zsidó építészeti emlékeit. Az applikáció három helyszínen invitálja sétákra az érdeklődőket.

Elsőként Baumhorn Lipót mestermű vét, a közel 120 éves új zsinagógát mutatja be, amely Magyarország második, a világ negyedik legnagyobb imaháza. A monumentális, 48 és fél méter magas épületen a mórszecessziós stíluson kívül bizánci hatást mutat a barokkos megjelenésű kupola csegelyekkel történt beillesztése. 1340 ülőhely van benne, amelyből jelenleg 1200 használható, valamint egy különleges park is tartozik hozzá, amelyet tetszhalálából az elmúlt években élesztettek újjá.

Az új zsinagóga területén kincset is kereshetünk, a belváros palotái között barangolva pedig nemcsak építészeti, de helytörténeti szempontból is megismerhetjük azokat.

Különleges helyszínre, a Fonógyári úti temetőbe is elvezet bennünket az alkalmazás, segítségével a város egykori zsidó polgárságának életéről tudhatunk meg érdekességeket. A közel hathektáros temető több mint ötezer sírjának egy része kétszáz évesnél is öregebb. A sírkertet 1831-ben eredetileg a mai Moszkvai körút és Kálvária sugárút sarkán hozták létre, majd 1868-ban áttelepítették mai helyére, a belvárosi temető mellé.

szeged.hu

A Puskás-ügyek nagykövetének, Szöllősi Györgynek a meghívására Felcsútra látogatott Jákov Hadas-Handelsman, és megtekintette a Puskás Akadémia – ZTE FC mérkőzést a Pancho Arénában. Izrael Állam nagykövete a vendégcsapat sportigazgatójával, Sallói Istvánnal is találkozott, aki a Beitar Jerusalem és a Maccabi Herzlija csapatában játékosként eltöltött éveiről mesélt kitűnő héber nyelvtudással.

Szépség és a nyugdíjas

Műfaj: Óda – Ódavagyok magáért, a szépséges arcáért, mosolyáért

„Azt, hogy milyen leszel, azt nem tudhatom

Hogy most milyen vagy, ezt megmondhatom” (Ahasvírus)

Állok a parkban. Gyönyörködöm a napfényben fürdő csendes városban. Sehol egy lélek. Zavartalan, meditatív nyugalom. Az itt és most békéje. Ilyenkor kissé elcsendesednek a gondolatok. Élem a pillanatot. Átadom magam a látványnak. Eggyé válok a tavaszi virágok szépségével, a fák élénkzöld lombjaival. Becsukom a szemem, hogy a nap felé fordíthassam a fejem. Zárt szemhéjamon is átjön a fény és betölti egész lényemet. Megnyugtat. Itt a tavasz, csak erre akarok most gondolni. Fenséges közérzet. Nincs vírus, betegség, gondok. Nem hiányzik semmi.

LÉTEZEM.

Nem tudom, mennyi ideje ülök itt – IDŐTLEN ÁLLAPOT.

Hirtelen megjelenik a semmiből egy gondolat. Úgy érzem, valaki néz!

Lassan nyitom ki a szemem, szoktatom a fényhez. Nézek magam elé, majd lassan felemelem a fejem. Meglátom.

Ott áll mosolyogva, Ő. Nem rám mosolyog, hanem az egész világra. Fának támaszkodva áll. Tekintete a távolba néz. Fürdik a napfényben. Élvezi a pillanatot, türelmesen, mozdulatlanul. Szemben a nappal, mint egy tükör, amiről visszaverődik a fény. Szinte belenéz a napba – mintha farkasszemet néznének.

Ott áll, maga az álom nő. Feltűnően csinos. Értelmes, bájos arc, festetlen gesztenyebarna haj. Bámulom, vizslatom. Szemei barnák, kissé fátyolos a nézése. Pisze orra, duzzadó ajkai, kreol bőre igéző. Arca maga a harmónia. Sminktelen, természetes, szelídnek látszó szépség. Alakja, mint egy görög szobor, tökéletes. Mindene optimális helyen, helyzetben, méretben van. Megragadó. Nem tudom levenni róla a szemem. Áll mozdulatlanul. Vékony ruháját a tavaszi szél pajzán módon rápréseli karcsú testére. Csodálatos idomai kirajzolódnak.

Istenem! – ez maga a tökély.

Uram! – ha ilyet tudsz teremteni, akkor valóban mindenható vagy.

Én már többé-kevésbé l’art pour l’art, önzetlenül gyönyörködöm a szép nőkben. Ő is egy esztétikai élmény. Nemcsak szép, hanem természetes és különleges.

Apám arra tanított, szabad egy nőt fixírozni, de ne vidd túlzásba, ne légy tolakodó. Ám ha egy férfiszem kamerája ráfókuszál egy célpontra, nehezen tudja befejezni a közvetítést. Elindul a tesztoszteron, lecsökken a kontroll.

Kezdem szégyellni magam. Az én koromban ez már nevetséges, de mégis így működöm. Nem tehetek róla. Szinte teljesen ártatlan vagyok. Akaratlanul is felállok, kihúzom magam. Így bámulni nem méltó hozzám. Kínosan érzem magam. Lábaim önkéntelenül odavisznek. Megállok előtte két és fél méterre, ahogy elő van írva. Valami kedveset mondanom kell. Talán először köszönök.

– Kezicsókolom. (Apám mindig azt mondta, nem csókolom, hanem kezicsókolom.) Elnézést, hogy megzavarom. Nem illő az én koromban, hogy bókoljak az utcán. Nyugdíjas vagyok, sajnos már minden hátsó gondolat nélkül akarom kifejezni örömömet. Ebben a kihalt üres parkban az egyetlen, akivel találkozom, az mindent kárpótol. SZÉPSÉGVERSENYBEN áll Ön a tavaszi park zöldellő, virágzó, színpompás növényeivel.

A VERSENY eldőlt. Kihirdetem a zsűri ítéletét. Ön győzött. Ön itt most a szépségkirálynő. A park virágai csak az udvarhölgyek lehetnek. Ne haragudjon, hogy le se tudom magáról venni a szemem. Az Ön külleme: Jutalom a férfiszemnek.

Ha szobrász lennék, szobrot mintáznék önről.

Ha 40 évvel fiatalabb lennék...

Lehoznám én a Göncölszekeret is az égről!

Felkacagott. Nevetése őszinte és megbocsájtó volt. Csengő, kellemes, nőies hangon megszólalt:

– Nocsak, micsoda bókok! A korombeli férfiak ezt már nem tudják. Emlékezetes marad, ahogy a virágokhoz, növényekhez hasonlított. Ön bizonyára szépségszakértő. Bizalmat áraszt magából. Tiszteli a nőket. Igen, sokszor mondják, hogy szép vagyok. Mi az a szépség? Ma van, holnap nincs. Amit mondott, őszintének tűnik, bár biztos van benne egy kis túlzás. Örülök, hogy megszólított, hogy tetszem Önnek. Az ilyen udvarias szavak jólesnek a nőknek.

Egy lépést közelebb léptem. Ebben a pillanatban a közeli bokorban bujkáló két közterület-felügyelő párducként ugrott elő.

– Uram, Hölgyem, Önök megsértették a kötelező védőtávolságot. Kamerával rögzítettük.

– No de kérem, mi hivatalosan vagyunk itt!

Erre a közterület-felügyelő:

– Mi az, hogy hivatalosan?

– Megállapították az Idegosztályon, hogy nem vagyok közveszélyes. Mellettem feküdt egy közteres kollégájuk kivizsgáláson, ő vírusban gazdag volt, tőle kaptam el a koronát. Tünetem nincs. Lábon kell kihordani, mondta az orvos. Azóta én három napja nem merek lefeküdni, csak állok és sétálok a lábaimon. 14 napig kellene bírnom. Még szerencse, hogy jó állóképességem van. Pont erről beszélgettünk.

– Ne hülyéskedjen! – mondja a közteres.

– Kérem, nekem papírom van róla.

– Nos, akkor záros időn belül térjen az otthonába, hagyja el a közterületet. Viszontlátásra!

Én:

– Ha túlélem a 14 nap lábon kihordást, álldogálást, megiszunk valamit együtt.

– Nagy bohóc maga – mondta Ő nevetve. – Ugye egy szó sem igaz? Szép alakítás volt, megnevettetett.

Én:

– Az még megy, különösen ha valaki inspirál. Elnézést, hogy megzavartam nézelődésemmel, magyarázkodásommal.

Ő:

– Engem nem zavar, ha a pasik megnéznek, észre sem veszem. Az élettől nem kaphatunk meg mindent, ami járna nekünk. Ezért senki se tökéletes. Én sem. Hiába nézek, csak a nap fényét érzékeli a szemem.

VAK VAGYOK.

Ahasvírus

...és ideje van a nevetésnek

Az élet szakadatlan küzdelem. Délelőtt az éhséggel, délután az álmossággal.

A memóriám már nem a régi. És ráadásul még a memóriám sem a régi.

Minden reggel ágyba viszem a páromnak a kávét. Neki már csak meg kell darálnia...

Vagy sokat keresel, vagy sokáig!

Mindig a főnök végzi a feladat oroszlánrészét: üvölt.

Az áram alatt lévő alkatrész ugyanúgy néz ki, mint amelyik nincs áram alatt. Csak más a fogása...

Azért van a vonaton két mozdonyvezető, mert akkora ott a zaj, hogy egy ember el sem tudná viselni!

Ha olajos lesz a kezed, akkor elkezd viszketni az orrod.

Optimista az, aki azt hiszi, hogy a légy a szobában a kijáratot keresi.